

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Första Kammaren. N:o 53.

Onsdagen den 6 Juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 30 sistlidne Maj.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets under gårdagen bordlagda memorial N:o 49, med förslag till åtskilliga stadganden i det nya reglementet för Riksgäldskontoret.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen Stats-Utskottets utlåtande N:o 50, Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets memorial N:o 4 och Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 17.

Föredrogs å nyo Stats-Utskottets den 2 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 12d, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag till ny riksarkivbyggnad.

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.*

Herr Statsrådet Hammarskjöld: Det nu föredragna Stats-Utskottets betänkande är icke mycket lofvande för tillfredsställandet af ett för riksarkivet synnerligen angeläget behof. Visserligen har Stats-Utskottet yttrat sig ganska välvilligt om behofvets verklighet. Och Stats-Utskottet har icke uttalat något instämmande i den viktigaste af de betänkligheter, som anförts mot det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget. Men Stats-Utskottet har sammanbundit frågan om nytt arkivhus med åtskilliga andra viktiga byggnadsfrågor och särskildt med frågan om anskaffande af ett nytt riksdagshus. Nu nekar jag icke, att frågor understundom kunna genom sin egen natur eller genom omständigheternas makt stå i det samband med hvarandra, att en sammankoppling är nödig,

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

men i och för sig tror jag icke det vara lämpligt att sammanbinda viktiga frågor, som hvardera tarfva sin lösning. De kunna derigenom lätt nog blifva till hinder för hvarandra, och detta, fruktar jag, blir förhållandet med riksarkivhusfrågan, om den sättes i samband med andra byggnadsfrågor. Det samband, man söker att finna mellan dessa olika frågor, är det, att med byggnad af nytt riksdagshus skulle det nuvarande riksdagshuset blifva ledigt och kunna apteras till riksarkivhus, hvarigenom besparing skulle åstadkommas. Jag nekar icke, att det är tänkbart, att något sådant kan ske, men jag betviflar, att förslaget leder till besparing, och hvad jag bestämdt påstår är, att det leder till skada för riksarkivet genom det uppskof, som derigenom vållas. Det är alldeles tydligt, att riksdagshuset icke kan begagnas till riksarkiv i dess nuvarande skick, utan att högst betydliga förändringar dermed äro nödvändiga, innan byggnaden kan begagnas för det ändamålet. Den motionär, som, såvidt jag vet, först offentligen framkastade tanken om riksdagshusets begagnande till riksarkivhus, har också beräknat, att, såsom han tänkte sig det, en kostnad af 250,000 å 300,000 kronor skulle åtgå för anordningar inom riksdagshuset. Jag har i detta ämne samrådt med den man, hvars embetsmannaställning gör honom till den, till hvilken regeringen i första rummet är hänvisad i byggnadsfrågor, nemligen öfverintendenten i Öfverintendentsembetet. Han har sagt mig, att, så vidt han kan finna, den beräknade summan af 250,000 å 300,000 kronor är alldeles otillräcklig, och att kostnaden för anordning af riksdagshuset till arkivhus komme att gå högst betydligt derutöver. Man måste således antagligen nedlägga högst betydliga kostnader på att förvandla huset från sitt nuvarande skick till ett annat, och ändock är man allt annat än säker att på det sättet hafva en byggnad, som verkligen blifver lämplig för ett riksarkiv efter nuvarande fordringar. Dertill kommer, att det nuvarande riksdagshuset utan större förändringar borde kunna med stor fördel användas till lokaler för den icke obetydliga mängd af embetsverk, som för närvarande dväljas i hyrda lokaler, och det är mycket antagligt, att i framtiden, och det i en icke aflägsen framtid, komma att erfordras ytterligare embetslokaler, hvarför detta hus skulle komma synnerligen väl till pass. Under sådana förhållanden synes det mig vara en ingalunda god hushållning att förstöra den inredning i detta hus, som är jämförelsevis duglig för behof, som redan förefinnas, för att med stor kostnad skapa en lokal, och sannolikt en mindre lämplig sådan, för ett annat behof, hvilket dessutom, efter hvad jag nu skall bedja att få visa, är synnerligen brådskande.

Stats-Utskottet har mycket riktigt erinrat om, att det nuvarande riksarkivhuset, redan då det för sitt ändamål anskaffades, ansågs vara mindre lämpligt, och att en tillbyggnad redan då var påtänkt. År 1869 afstod man emellertid tills vidare från tanken på tillbyggnad, beräknande att huset ännu en tid af omkring 15 år skulle vara tillräckligt för sitt ändamål. Dessa femton år äro nu i det närmaste slut. Det visar sig också nu, att i riksarkivet

råder verklig trängsel. Hvar och en, som besökt riksarkivet och gått igenom dess lokaler, kan icke annat än beklaga den svårighet för samlingarnes ordnande och begagnande, som den nuvarande trängseln medför. Detta är äfven af förra årets riksdags revisorer vitsordadt. Särdeles om man kommer upp på den märkvärdiga vinden, häpnar man verkligen öfver den massa af papper, som der är hopad under förhållanden, som måste anses allt annat än betryggande för eldfara. På det sättet vårdas för närvarande riksarkivets synnerligen dyrbara handlingar, dyrbara för Sveriges politiska och odlings historia, dyrbara ock för administrationens jemna gång. De äro i sanning fullkomligt oersättliga, om någon olycka skulle inträffa.

På min begäran har den nuvarande riksarkivarien anställt en undersökning, huru länge han har utrymme för de arkivalier, som årligen till arkivet öfverlemnas. Denna beräkning visar, att om han använder äfven de småbitar af hyllor, som här och der äro lediga — hvarigenom dock sker en splittring af saker, som höra tillsammans — har han utrymme för arkivalier under 3, *högst* 4 år, deri inberäknadt det nu löpande året. Således med utgången af år 1885 eller 1886 anser han sig vara oförmögen att i det nuvarande riksarkivet bereda utrymme för de arkivalier, som dit *måste* från embetsverken öfverlemnas. Från denna tid är han hänvisad till ett af två alternativ. Det ena att tillgripa en på gården befintlig flygel, som fuktat till den grad, att, såsom han för mig förklarar, arkivalierna der utsättas för en säker undergång, det andra att nedstoppa samlingarne i ett källarhvalf under kongl. slottet, der de, alltid svårtillgängliga, under en icke obetydlig del af året kunna anses vara så godt som otillgängliga.

Dessa utsigter har man för ögonen, om man uppskjuter frågan om byggande af arkivhus, på sätt Stats-Utskottet föreslagit. Stats-Utskottet säger nu visserligen, att det finner frågan om anskaffande af nytt riksdagshus vara nära sin lösning. Om meningen dermed är, att det vore önskligt, att den vore nära sin lösning, måste jag naturligtvis fullkomligt instämma i hvad Utskottet sagt, men jag har mig icke bekant något förhållande, som visar, att vi för närvarande *verkligen* äro nära en lösning af denna fråga. En motion har blifvit väckt om en skrivelse till Kongl. Maj:t i ämnet, och på Kammarens bord hvilat ett utskottsbetänkande, som i viss mån tillstyrker bifall till denna motion, men i dessa förhållanden ser jag något helt annat än några ljusa förhoppningar. Hvarför har Riksdagen på detta sätt velat skjuta ifrån sig en fråga, som Riksdagen hittills ansett tillhöra sig sjelf att bestämma öfver. Hvarför har man tänkt sig att vända sig till Kongl. Maj:t? Jo, därför att Riksdagen efter mycket trefvande och många försök förtviflar om möjligheten att sjelf kunna finna någon lämplig tomt för nytt riksdagshus, som icke medför allt för stora kostnader. Men det förefaller mig ganska tvifvelaktigt, om Kongl. Maj:t skall hafva bättre lycka än Riksdagen i detta afseende. Jag kan icke tänka mig, att några tomter kunna vara Kongl. Maj:t bekanta, som icke äfven äro det för Riksdagen, inom det begränsade om-

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

råde, der man vill lägga ett riksdagshus. Efter mitt omdöme står således frågan om tomt för riksdagshus icke så nära sin lösning, som Stats-Utskottet anser, och om man en gång lyckas få en tomt, som gillas, så följer att uppgöra byggnadsritningar till en så betydlig byggnad som ett riksdagshus. Den ringa erfarenhet, jag har af administrationen, har visat mig, att sådana ritningars uppgörande och granskning fordrar en ganska rundlig tid. Slutligen kommer uppförandet af denna stora byggnad, och när detta skett, återstår dock apteringen af nuvarande riksdagshuset till riksarkiv. Det skulle vara mig en mycket angenäm öfverraskning, om Riksdagen 10 år härefter kunde flytta in i ett nytt riksdagshus, och under denna långa tid skall riksarkivet fortfarande dväljas i den lokal, jag nyss nämnt, der utrymme för arkivalierna finnes för 3, högst 4 år.

Jag har ansett det vara min pligt att för Kammaren, så klart och tydligt jag kunnat, göra reda för ställningen sådan den verkligen är, och hvilken jag förmodar icke varit för Stats-Utskottet fullt känd. Jag tror, att om man känner ställningen, man måste komma till den öfvertygelsen, att det är nödvändigt att icke uppskjuta år efter år denna viktiga fråga, utan så fort som möjligt taga itu med densamma, om man verkligen vill bevara riksarkivets dyrbara samlingar för framtiden och möjliggöra deras begagnande till fäderneslandets nytta. Har jag lyckats hos Kammaren verka en sådan öfvertygelse, då hafva dessa upplysningar icke meddelats förgäfvets.

Friherre von Essen, Fredrik: Jag är öfvertygad om, att ingen af Kammarens ledamöter skall underlåta att erkänna vigten och betydelsen af den Kongl. propositionen om nybyggnad för riksarkivet. Nödvändigheten att snart tillgodose detta behof är så bevisad och erkänd, att icke något ytterligare derom kan sägas. Regeringen har följaktligen handlat fullkomligt riktigt, då den sökt att snart tillgodose detta behof. I afseende å det läge, som blifvit valdt, hafva också icke så grava anmärkningar gjorts, att det föranledt Stats-Utskottet att tillstyrka Riksdagen att afslå den Kongl. propositionen, ehuru man väl skulle kunna säga — och det har blifvit sagdt i flera utredningar och betänkanden, — att det är mindre lämpligt att riksarkivet förläggas så aflägsset från embetsverken och riksdagen, att det blifver tidsutdrägt och en viss risk att transporterera de handlingar, som så ofta äro erforderliga för upplysningars vinnande. Man har å andra sidan velat framhålla, att det skulle vara så synnerlig fördel att hafva riksarkivet beläget på en plats, der det icke utsättes för eldfara, som alltid i mer eller mindre mån skulle förtära dyrbara handlingar, om det förlades till en plats, der det finnes flera andra hus. Det är väl sant, att så är förhållandet, ehuru man kan föreställa sig, att huset kan apteras och konstrueras så, att det icke synnerligen exponeras för eldfara. Det är visserligen ändock utsatt för åska och dylikt, men det är ju också en byggnad i Humlegården. För sådant fall är vattentillgången mera begränsad i Humlegården, än

den kunde vara invid sjön. Vattenledningen finnes visserligen, men Mälaren eller Saltsjön lemnar rikare tillgång på vatten, och i *det* afseendet är således Humlegården icke så väl vald. Den omständighet, som emellertid föranledt Stats-Utskottet att föreslå ett uppskof i frågan, är verkligen den framställda tanken, att en snar ombyggnad af riksdagshuset vore förestående, såsom den siste talaren omnämnde. Det är dermed icke afgjort, att man ovilkorligen tänkt sig, att riksarkivet skulle förläggas i det nuvarande riksdagshuset; men Utskottet har ansett, att en undersökning af dess lämplighet för ändamålet skäligen bör företagas, innan man beslutar sig för en ny byggnad. Riksarkivets samlingar kunna naturligtvis förvaras i hus, som icke hafva det palatslika utseende, som ett riksdagshus bör hafva. Förändringen af riksdagshuset till riksarkiv skulle föranleda så oerhörda kostnader, säger man, och så lång tid förflyta, innan Riksdagen kan flytta in uti ett nytt hus. Jag ber i detta afseende att få anmärka, att så snart frågan om riksdagshusets ombyggnad blifver afgjord, kan man tillbygga nedra delen af denna tomt närmast sjön i ändamål att der förlägga de handlingar, som äro af omistlig natur, ty det är väl icke behöfligt, att *alla* de handlingar, som nu finnas i riksarkivet förvaras i brandfria hus, enär en massa saker icke äro af den omistliga beskaffenhet, att de behöfva sålunda förvaras, t. ex. kungörelser, tidningar och dylikt, hvaraf till och med en del lära böra utgallras och icke vidare förvaras. Dessutom, säger man, blefve utrymmet så öfverflödigt stort. Det är väl sant, att det blefve något stort i början, men det är känt, att i embetsverken förvaras massor i den vägen, som det vore önskligt att kunna öfverlemna till riksarkivet. Det är dessutom icke sagdt, att, sedan riksdagshusfrågan blifvit afgjord, det blifver nödvändigt att använda denna byggnad till riksarkivets behof, utan det torde vara lämpligt att äfven pröfva frågan, om någon tillbyggnad för arkivets räkning kunde ske på den tomt, der det nu ligger. Detta är ett sätt att för billigt pris lösa frågan. I alla fall synes mig försigtigheten bjuda, att denna fråga borde afvakta frågan om nytt riksdagshus, hvilken nyss blifvit bordlagd. Det är väl sant, att denna sistnämnda fråga icke är löst; men jag tror icke, att det är för mycket sagdt, att tiden verkligen är inne för byggande af riksdagshus, ty kommer det endast *en* representant till i denna Kammar, finnes för honom ingen plats. Om frågan också är svårlöst, *måste* den dock lösas.

Af de skäl, Stats-Utskottet i sitt betänkande anført, anhåller jag om bifall till dess nu framlagda förslag.

Herr Forssell, Hans: Jag vet väl, att man i med denna likartade frågor icke bör fästa sig allt för mycket vid motiveringen i Stats-Utskottets betänkanden, utan hufvudsakligast vid klämman, men i förevarande betänkande anser jag dock, att någon uppmärksamhet måste fästas vid förhållandet emellan motiveringen och klämman. Det har nemligen väckt min förvåning, att Utskottet i sjelfva verket icke vågat förneka hvarken behovet af

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

ett snart uppförande af riksarkivhus eller lämpligheten deri, att detta hus förlades på den af Kongl. Maj:t föreslagna platsen. Utskottet har upptagit de invändningar, som kunna göras mot förflyttningen, men också måst erkänna, att i valet af olika platser har denna åtskilliga företräden. Det är för hvar och en uppenbart, att om det ock kan sägas, att genom den föreslagna förflyttningen handlingarne komma längre än förut från embetsverken, den omständigheten med våra lättare kommunikationer har mindre att betyda. För detta förläggande till Humlegården talar dock främst platsens förträffliga läge i fråga om eldfaras afvändande och dernäst dess relativa billighet för staten. Utskottet har emellertid tagit ett helt annat skäl för sitt afslag än det, som med någon rimlighet skulle kunnat anföras. Det har nemligen uppsnappat den framkastade tanken på åtskilliga husbyggnadsfrågors sammankoppling, och så har Utskottet fortgått i denna främmande tankegång på följande sätt: det medgifver, "att en sammankoppling af frågorna *möjligen icke skulle vara det lämpligaste sättet att få dessa husbyggnadsfrågor lösta*", men säger, "att ärendet angående arkivbyggnaden *icke* borde vara det, som först och främst borde slutligen afgöras, utan förekomma först efter det den mera omfattande frågan om riksdagshuset vunnit sin lösning på ena eller andra sättet."

Om den tanken skulle vara riktig, skulle den förutsätta antingen att just *detta* riksdagshus, från hvilket Riksdagen komme att förflyttas, vore den mest lämpliga plats för ett riksarkiv, och att således endast genom Riksdagens förflyttande härifrån en verkligt god plats för ett riksarkiv kunde beredas, eller också att en ännu bättre plats för riksarkivet skulle kunna erhållas på något annat ställe i sammanhang med åtskilliga andra husbyggnader. Men det finnes icke den ringaste antydning derom, att någondera af dessa satser skulle vara riktig. Utskottet kan icke heller med skäl påstå, att detta hus framför alla andra lämpar sig för ett riksarkiv. Vi hafva nyss hört åtskilliga invändningar deremot framställas, och jag tror, att många flera skulle kunna anföras, ty det förefaller mig, som om detta hus alldeles icke erbjuder utsigt att blifva ett betryggande förvar för rikets arkivalier, knappast att kunna bära en sådan tyngd, som rikets arkivalier samlade utgöra. Då återstår af detta resonnement ingenting annat än det, att man icke *unnar* riksarkivet att få en ny byggnad, förr än Riksdagen också fått sitt nya palats. Detta kunde väl äfven hafva någon mening uti sig, *om* man endast ville garantera, att Riksdagen skaffade sig en ny byggnad inom några år eller åtminstone i en snar framtid. Men erfarenheten har visat oss omöjligheten af att hastigt fatta ett beslut i denna fråga, synnerligast när dermed skola sammankopplas frågorna om nytt riksbankshus, nytt teaterhus och möjligen äfven om ett nytt hofstall. Och jag förutsätter, att, såsom Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet uttalade, vi få vänta i 10 år, innan frågan om ett nytt riksdagshus blifvit slutligen afgjord. Under tiden sakna vi trygghet och utrymme för rikets arkivalier, och jag måste i min ställning

ytterligare betona, att det finnes andra arkivalier, än de som förvaras i riksarkivet, hvilka äro i allra största behof af ökad utrymme. Kammarkollegium har ett arkiv, som genom tillflöden från länen årligen ökas med högst betydliga volymkvantiteter. Der är redan utrymmet så fullständigt upptaget, att man om ett eller par år måste varda fullkomligt oförmögen att herbergera de handlingar, som dock måste förvaras. Således kommer i hvarje fall användning att finnas för detta hus, så väl för förvarandet af Kammarkollegii arkivalier som för inrymmandet af åtskilliga embetsverk, som för närvarande äro husvilla. Riksarkivets behof kvarstår oförändradt och måste så fort som möjligt tillgodoses. Då jag sätter detta behof i främsta rummet och anser att den af Kongl. Maj:t föreslagna platsen är den relativt bästa, tillåter jag mig yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till den Kongl propositionen.

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

Herr Törneblad: Endast i korthet några ord för att besvara hvad som här blifvit anfördt! Först och främst vill jag bedja att få å mina egna, och efter hvad jag tror mig kunna äfven å Utskottets vägnar, förklara att det aldrig någonsin i Utskottets beslut ingått någon mening att icke unna riksarkivet ett nytt hus förr än Riksdagen fått sitt; utan förhållandet har helt enkelt varit det att man ansett, att då en stor och kostsam fråga föreläge, man måste hafva tillfälle att pröfva den mera allsidigt än som nu skett. Derför har man trott, att frågan om ett nytt riksdagshus måste vara slutligen afgjord, innan man afgjorde frågan om nytt hus för riksarkivet, icke såsom skulle det nya riksdagshuset vara uppfördt, men så som skulle man hafva bestämt sig för den ena eller andra tomten för detsamma; och det kan icke nekas att icke fråga kan uppstå om användande af detta hus för andra statsändamål, bland annat äfven till riksarkiv. Jag vill visst icke påstå, att detta skulle vara det bästa sätt att lösa frågan. För min del tror jag, att detta hus, i hvilket vi befinna oss, i det afseendet icke erbjuder så synnerligen stora fördelar. Men det är en sak och en annan sak är den, att hela ordnandet af den tomt, på hvilken riksarkivet nu ligger, och dermed sammanhängande tomter, måste i högst väsentlig mån vara beroende af det slutliga bestämmandet angående platsen för ett nytt riksdagshus, ty det har ju äfven ifrågasatts, att det nya riksdagshuset skulle förläggas till riksgäldskontorets nuvarande tomt. Under sådana förhållanden har jag för min del, ehuru jag beklagar uppskofvet, trott, att frågan möjligen någon tid kunde få anstå, så att man icke nu behöfde bestämma sig för att förlägga riksarkivet till den föreslagna platsen Humlegården, hvars lämplighet Stats-Utskott bestämdt icke erkänt, ty det vågar jag försäkra att, utan att man underkänt platsens betydelse, man för ingen del medgifvit att den skulle vara den lämpligaste platsen. Under sådana förhållanden tror jag, med allt behjertande af behofvet, att det för närvarande dock är rådligast att icke vidtaga någon så stor och vidtomfattande åtgärd som här föreslagits, isynnerhet som jag icke kan förneka, att åtskilligt utrymme kan, och väl också skall vinnas genom bortflyt-

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

tandet från riksarkivet af åtskilliga böcker, som jag sjelf sett på stället och som jag kan försäkra alldeles icke behöfva förvaras derstädes. Jag yrkar således bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Carlson, Fredrik: Det är visserligen temligen klart, att hoppet om ett bifall till den Kongl. propositionen vid innevarande riksdag är ganska svagt, men icke desto mindre förefinnes dock en anledning att yttra sig i frågan; och denna anledning, som af en föregående talare berörts, förefinnes i sjelfva motiveringen. Äfven om man icke vid denna sena timme af riksdagen vill framkalla ett omdöme från Kammaren öfver denna motivering, kan man dock icke underlåta att göra den till föremål för någon granskning. Jag lägger visst icke någon synnerlig vikt på det yttrande, som här framställts, isynnerhet då det framkommit i de något obestämda ordalag som de här gjort, att frågan om riksarkivets lokal och om anskaffandet deraf skulle vara beroende på möjligheten att anskaffa en lokal för ett nytt riksdagshus, men jag kan icke underlåta att framhålla den form, som hittills varit iakttagen vid behandlingen af dessa frågor. Det är, såsom jag tror, endast i ett hänseende som det för frågan om ett nytt riksarkiv skulle vara af vikt, att man kände det nya riksdagshusets läge, nemligen om man ville till riksarkiv använda den byggnad, i hvilken vi nu befinna oss. Men i sjelfva verket är väl detta ett förslag, som endast långt efter åtskilliga andra kommit i fråga. Att denna byggnad icke är i någon framstående mån tjenlig till riksarkiv, det torde vara klart för hvar och en, som känner riksarkivets behof; och man kan lätt tänka sig, att, alldeles oberoende af alla frågor om tomt för ett nytt riksdagshus, en tomt för riksarkivet kan utfinnas, som är för det samma lämplig och hvarigenom det stora behof, som onekeligen nu förefinnes, kan fyllas. Det kan icke för ofta sägas att denna skatt är en af de dyrbaraste riket eger, så väl i praktiskt som i vetenskapligt hänseende, emedan vi här hafva förvarade sådana handlingar som innehålla så väl sjelfva beslutet som ock motiven och anledningarna till de beslut som fattats i de allra viktigaste frågor, och hvilka ännu efter loppet af ett par sekler utöfva inflytande på de beslut, som komma i fråga att fattas. Och vidare gömmas der skatter för fäderneslandets historia, hvilka äro alldeles ojemförliga med allt hvad landet eljest i detta hänseende eger. Om nu utrymmet, och hvad, som är af ännu större betydelse, säkerheten för dessa skatters förvarande icke är tillfyllest, synes det mig vara skäl att såvidt möjligt är, undvika alla anledningar till uppskof. Det gläder mig att alla de talare från Stats-Utskottet, som här haft ordet, erkänt nödvändigheten af att anskaffa ny byggnad för riksarkivet, men jag tror icke desto mindre, att de skäl till afstyrkande, som af dem blifvit åberopade, böra motsägas, då de enligt min åsigt endast kunna leda till ett uppskof som här visst icke är af omständigheterna motiveradt. Det har likvisst, — det får man icke glömma —, funnits ett anslag, som var afsedt för en tid att fylla detta behof, men detta har åter indragits, och det har synts mig vara ett bevis

för den satsen, att om man icke gör någon förändring som till en del och för en tid fyller behofvet, blir det en nödvändighet att gripa till mera omfattande åtgärd. Detta föranleder mig till uttryckande af den önskan, att Kammaren nu måtte taga frågan i allvarligt öfvervägande. Det enda, som saken skulle kunna vinna genom ett uppskof, är enligt min tanke en förnyad undersökning med afseende å den tomt, som skulle kunna användas, emedan åtskilliga svårigheter möta i fråga om den nu föreslagna, hvars ganska betydande fördelar jag likväl också gerna erkänner. I alla andra hänseenden är ett uppskof i sjelfva verket icke nyttigt. Man behöfver för den skull icke taga sin tillflykt till den önskan, som en af Stats-Utskottets ledamöter uttryckt, nemligen att massor af papper skulle öfverflyttas från de andra embetsverken till riksarkivet. De massor af papper, som samlas af riksarkivet sjelft till följd af dess egen bestämmelse, äro så tillräckliga, att man kan vara alldeles nöjd med dem. Att ytterligare betunga arkivet skulle vara att ännu mera försvåra fyllandet af ett beaktansvärdt och i sjelfva verket oafvisligt behof.

Till följd af de omständigheter jag nu anført kan jag för min del icke annat än uttrycka önskvärdheten deraf, att Riksdagen måtte bifalla den Kongl. proposition, som här blifvit framställd.

Herr Lindhagen: Den förevarande frågan synes böra bedömas först och främst från synpunkten huruvida behofvet af utrymme för riksarkivet verkligen är så stort som det uppgifves. Jag vill icke bestämdt förneka ett sådant stort behof; men visst är, att frågan för närvarande befinner sig i sådant skick, att Riksdagen omöjligen kan besluta ett stort byggnadsanslag förrän densamma blifvit bättre utredd. Att i nuvarande riksarkivet finnes en stor massa handlingar, och att än mera skall strömma dit, så att tillräckligt utrymme för dem icke längre skall finnas, derpå tviflar jag visst icke. Men huruvida alla dessa handlingar behöfva eller lämpligast böra förvaras i ett mer eller mindre centralt beläget riksarkiv, det är en annan fråga. Arkivhandlingarna äro dels sådana, som obestriddligen utgöra mer eller mindre viktiga historiska urkunder, men dels ock sådana som endast tillfälligtvis i något enstaka fall kunna få något historiskt eller kulturhistoriskt värde. Må äfven dessa senare gerna samlas på ett gemensamt ställe, men för det ändamålet skulle fordras ett palats af helt andra dimensioner, än som nu äro satta i fråga, och till ett riksarkiv i vanlig mening höra de ej. Enligt min åsigt måste alltså en bestämd plan uppgöras angående hvilka handlingar, som rätteligen böra i riksarkivet förvaras, och en bestämd utredning lemnas om mängden af de handlingar af detta senare slag, som för närvarande derstädes finnas, innan Riksdagen kan bevilja något anslag till ett nytt riksarkiv.

Det har talats med en viss förtviflan om huru handlingarne nu hopas i riksarkivet och förespeglats att man slutligen måste tillgripa den nödfallsutväg att nedlägga dem i källarhvalf under det Kongl. slottet. Det skulle dock innebära en större praktisk rådvillhet än som får förutsättas hos Kongl. Maj:ts regering att icke

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

kunna hitta på bättre utväg. Nog stå andra lokaler än källarhvalf att finna, åtminstone för betalning.

Hvad angår det framkastade förslaget att använda det nuvarande riksdagshuset till riksarkiv, så har man befarat, att lösningen af riksarkivsfrågan skulle uppskjutas på oändligt lång tid, derigenom att hon sålunda sammankopplades med frågan om ett nytt riksdagshus. För min del älskar jag ingalunda en öfverdrifven sammanblandning af heterogena frågor. Men då det emellertid finnes ett ganska stort antal personer inom Riksdagen och utanför, hvilka åtminstone hafva den föreställningen att det nuvarande riksdagshuset skulle vara lämpligt till riksarkiv, så synes det vara klokt att låta frågan om byggande af ett nytt riksarkiv föregås af en utredning huruvida nämnda hus verkligen är lämpligt för ett riksarkiv eller ej; ty ett blott naket förklarande, att det är odugligt för detta ändamål kan icke tillfredsställa någon. Det talades jemväl om hvilka ofantliga kostnader skulle erfordras för att förvandla riksdagshuset till en lämplig riksarkivbyggnad; men då det på samma gång yttrades, att detta hus skulle synnerligen väl lämpa sig till embetslokaler, hördes icke ett ord om de kostnader, som dock måste erfordras, för att göra det lämplig för sådant ändamål. Det bör vidare erinras, att, om man gör frågan om uppförande af en ny riksarkivsbyggnad beroende af utredningen angående ett nytt riksdagshus, deraf alldeles icke följer att uppförandet af ett nytt riksarkiv behöfde uppskjutas till dess det nya riksdagshuset blefve färdigt, annat än i den händelse att man verkligen skulle bestämma sig för att använda detta hus till riksarkiv. Blir detta åter icke fallet, så behöfver ju uppförandet af riksarkiv ej genom frågornas sammanslagning fördröjas längre tid, än som åtgår för utredningen om riksdagshusets lämplighet eller olämplighet för ändamålet.

Beträffande det föreslagna läget för riksarkivet är det mig motbjudande att behöfva yttra mig derom. Jag är icke bland dem som anse, att riksarkivet behöfver ligga alldeles inpå riksdagshuset eller embetsverken, utan jag tror för min del att om det förlägges på måttligt afstånd från dessa, dermed ingenting är förloradt. Men det måste jag säga, att om man nöjer sig med att förlägga riksarkivet så långt bort som Kongl Maj:t nu föreslagit, så finnes sannerligen icke brist på lämpliga byggnadslokaler i Stockholm, utan att behöfva angripa våra offentliga platser. Jag fruktar väl att för närvarande icke kunna vinna synnerlig genklang, när jag vidrör detta ämne; men jag torde mer än en gång komma att erinra derom att intet folk kan ostraffadt lemna sin hufvudstad å sido, samt att en värdig och tilltalande hufvudstad i högsta grad bidrager att lifva folkets själfkänsla och höja nationalmedvetandet. Det förefaller mig således vara en särdeles egendomlig företeelse att man nu vill i hufvudstadens vackraste park förlägga ytterligare en stor byggnad. Man har ingenting emot, att Stockholms kommun lägger ned högst betygliga summor och underkastar sig huru stora uppoffringar som helst, för att pryda denna park; men så snart den väl blifvit färdig, hyser man icke den minsta

betänklighet för att rödja undan allt som blifvit gjordt, och detta — för att bereda en byggnadsplats. På samma sätt har mera än en gång fråga varit å bane att för enahanda ändamål begagna Kungsträdgården. Om en kommun eller en enskild person saknar lämplig tomt för en tilltänkt byggnad, så köper han en sådan. Hvad den enskilde eller kommunen mäktar, bör ej heller öfverstiga Sveriges rikets krafter. Men i stället har det kommit derhän, att det icke finnes en enda öppen plats i hufvudstaden, som är tryggad mot att varda bebyggd, om blott eganderätten till densamma tillkommer svenska staten.

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

Jag vill emellertid ännu en gång upprepa, att en utredning måste föregå om hvad som verkligen bör i riksarkivet inrymmas och om hvad som kan derifrån afsöndras för att förvaras på annat ställe, dervid särskild uppmärksamhet torde böra fästas å sådana handlingar, som endast sällan behöfva vara tillgängliga, innan byggnadsfrågan kan af Riksdagen afgöras; och jag nödgas för min del anhålla om afslag å den Kongl. propositionen och bifall till Utskottets förslag.

Friherre Ericson: Då det är fråga om uppförande af nytt hus för riksarkivet, kommer man naturligtvis att tänka på att, då den nya byggnaden för biblioteket uppfördes, det ansågs nödvändigt, att den uppfördes på sådan plats, der den blef skyddad för eldfara. Detta har afven skett genom biblioteksbyggnadens uppförande i Humlegården. Att för en byggnad för riksarkivet, hvilken, af allt hvad i frågan hittills framgått, synes af högsta behof påkallad, det skulle vara mindre nödvändigt än för biblioteksbyggnaden att vidtaga alla de åtgärder, som äro möjliga för att skydda den mot eldfara, tror jag mig kunna visa vara orätt. De handlingar, som förvaras i riksarkivet, äro samt och synnerligen oersättligen, då deremot de, som förvaras i Kongl. biblioteket, kunna till en stor del ersättas med penningar. Jag hemställer då, huruvida icke, då vi funnit det vara nödvändigt att isolera den för bibliotekets skatter afsedda byggningen, denna nödvändighet gör sig ännu mera gällande i afseende å riksarkivet.

Här säges, att det finnes mycket i riksarkivet, som icke är så nödvändigt och att det kan flyttas till andra ställen. Jag vill då först fästa uppmärksamheten på, att vi den dag som är hafva svårt att bestämma, hvad som för framtiden kan vara af vigt att hafva i behåll eller icke. Det är nemligen naturligt, att de handlingar, som beskrifva dagens historia, i smått eller stort, äro för oss, som äro med och deltaga i händelsernas utveckling, af alldeles ingen vigt, och vi kasta därför dagligen bort papper, som man om hundra år skulle räkna såsom stora skatter. Så förhåller det sig med en stor del af de akter, som förvaras i riksarkivet. Beträffande det andra påståendet, att man skulle kunna bereda sig bättre utrymme genom att aflägsna en del af dessa handlingar och förvara dem på andra ställen, emedan det icke vore alldeles nödvändigt att förvara dem i riksarkivet, så är detta en beqvämhetsfråga. Men jag tror, att det icke är alldeles utan vigt, att då

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

man har ett riksarkiv och med rätta sätter värde på att hafva ett sådant och derfor önskar hålla det så tillgängligt som möjligt för forskare, det äfven bör så anordnas, att de handlingar, som böra finnas i riksarkivet, förvaras på samma plats.

De skäl, som Utskottet anför för sitt afstyrkande, äro nog lätta. Först talas om den föreslagna platsens aflägsenhet. Den ärade talaren, som nyss hade ordet och som måste erkännas hafva omdöme i denna del af frågan, har medgifvit, att aflägsenheten har icke så mycket att betyda, och jag tror för min del, att det blott är ett svepskäl. Jag har hört mig mycket noga före med personer, som hafva erfarenhet om härvarande embetsverks arbeten, och af dem erfarit, att det mycket sällan, om ens någonsin, kommer i fråga, att man så ögonblickligen behöfver en handling ur riksarkivet, att det skulle betyda något, om den komme en kvarts timme senare. Det andra skälet, som Utskottet anför är, att så många andra byggnadsfrågor föreligga och att det derfor icke vore lämpligt att nu besluta om riksarkivets hus, utan att det borde göras i ett sammanhang. Med min uppfattning att man bör fästa särskildt afseende vid att riksarkivet kommer att ligga på en för eldfara skyddad plats och oberoende af andra byggnader, så är det gifvet, att jag icke kan tillmäta detta skäl någon vikt. Det förefaller mig nästan, som om det vore ett sätt att för tillfället komma undan, ty hvarför riksarkivsbyggnaden skulle sammanbindas med det nya riksdagshusets byggande, derpå har ännu icke någon svarat. Då, såsom vi nyss hörde, det icke ens vore meningen, att riksarkivet skulle förläggas i det nuvarande riksdags-huset, finnes ju intet skäl att sammanbinda dessa frågor. Jag tror att det finnes ett annat skäl, som medvetet eller omedvetet har gjort sig gällande inom Stats-Utskottet, och det är den agitation, som inom stockholmspressen drifvits mot riksarkivets förläggande till Humlegården. Nu är det så, att vi kunna med glädje erkänna, att pressens inflytande i politiska förhållanden har upphört med det nya statsskickets införande, men det hindrar icke, att den ännu har åtskilligt inflytande, som den icke borde hafva, då dess uttalanden icke äro grundade på verkliga skäl utan på fördomar och på opinioner, som äro fabricerade af folk, som icke hafva annat att göra vid gratismusikens toner. Jag tror, att man bör med mycken försigtighet upptaga de omdömen, som i speciella stockholmsfrågor förekomma i pressen, och jag fruktar, att Stats-Utskottets ledamöter hafva, omedvetet ganska säkert, låtit påverka sig af den omnämnda agitationen mot byggnadens läggande i Humlegården. Af denna anledning är det helt naturligt, att man söker granska de skäl, som af den föregående talaren anfördes. Det skulle vara att angripa en offentlig park, säger han. Jag förmodar att herrarna alla hafva sett Humlegården och huru vidsträckt den plats är, der riksarkivet skulle förläggas, och jag hemställer om en vacker byggnad i monumental stil och som icke kan sägas på något sätt, hvad utrymmet beträffar, inkräkta på denna plats' användande såsom en lustpark för stadens invånare, om denna skulle på något sätt skada eller vanpryda denna park. Det är omöjligt att påstå

sådant, då man vet, huru den af Kongl. Maj:t föreslagna platsen nu ser ut. Det är en stor gräsplan, som nu icke kan användas till någonting, ty det är icke vackert att skära sönder en park i en mängd gångar, hvaremot ett der beläget vackert hus skulle vara för parken fördelaktigt. Vidare har den föregående talaren framhållit, att det skulle icke vara så farligt med bristen på utrymme i riksarkivets nuvarande byggnad. Jag ber då till en början få säga, att jag för min del anser icke hufvudfrågan vara utrymmet utan säkerheten, så att äfven om han hade rätt i sitt påstående, inverkar det icke på mitt sätt att se saken, och då i alla fall utrymmet inom icke särdeles lång tid blir otillräckligt, så torde icke detta skäl duga för att nu, så att säga, parera undan frågan. Samme talare sade, att ingenting har anförts som motsäger hans åsigt, att utrymmet är tillräckligt, utan att endast enstaka påståenden framstälts, att riksarkivets nuvarande hus icke duger. Jag hemställer dock, om ett embetsverks utlåtande, som, åtföljdt af fullständig motivering, ingifvits till Kongl. Maj:t, der pröfvats och i en Kongl. proposition framlagts för Riksdagen, kan kallas för ett enstaka påstående. Jag tror, att en sak kan icke på något bättre sätt utredas.

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

Då jag anser byggandet af ett nytt hus för riksarkivet vara en viktig angelägenhet, som icke bör uppskjutas, och då jag anser att denna fråga ej bör sammanblandas med andra byggnadsfrågor, till hvilka den icke hör och icke bör höra, och då jag anser det nu framlagda Kongl. förslaget vara godt, så anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Statsrådet Hammarskjöld: Jag har blifvit uppkallad med anledning af ett yttrande, att i riksarkivet skulle finnas en hel mängd böcker, som der icke hafva sin plats. Uppgiften är i viss mån riktig. I riksarkivet hafva förvarats ganska många sådana böcker, men riksarkivarien har ingått till Kongl. Maj:t med en framställning att, för att i någon mån lätta den stora trängseln, få dessa böcker bortflyttade. Med anledning af denna framställning har Kongl. Maj:t i början af detta år gifvit sitt bifall till allt, hvad riksarkivarien föreslagit. De öfverflödiga böckerna äro således antingen redan flyttade från riksarkivet eller komma derifrån under årets lopp. Derjemte har Kongl. Maj:t befalt riksarkivarien att efter inhemtande af de upplysningar, han finner nödiga, inkomma med förslag till bestämmelser för utgallring af sådana arkivalier, som kunna befinnas öfverflödiga, och riksarkivarien är nu sysselsatt med uppgörande af förslag i sådan riktning. Det torde vara uppenbart, att uppgörandet af sådana bestämmelser är en ganska ömtålig sak, som fordrar stor omsorg och försigtighet. Jag vill vidare nämna, att den beräkning, att riksarkivet har utrymme för nya leveranser för tre, högst fyra år, är gjord under förutsättning, att de oförmälda böckerna varda från riksarkivet bortflyttade, så att något ytterligare rådrom vinnes således icke derigenom. Det har förvånat mig att här höra antydhas, att det icke skulle vara säkert att det är trängsel i riksarkivet, när så väl

*I frågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

den föregående riksarkivarien flere gånger i officiella uttalanden öfverklagat denna trängsel, som äfven den nuvarande riksarkivarien deri instämt och efter anställd undersökning kommit med så detaljerade upplysningar, som jag här meddelat. Jag har aldrig förr hört noggrannheten af hans uppgifter sättas i tvifvelsmål.

Hvad det omförmälda hvalfvet under slottet angår, förhåller sig dermed så, att det varit för riksarkivets räkning användt under en mycket lång följd af år, emedan riksarkivets byggnad redan från början var otillräcklig. Att så varit finnes omnämndt i det mitt yttrande till statsrådsprotokollet, hvilket är bifogadt Kongl. Maj:ts proposition. I detta hvalf har förvarats en betydlig mängd arkivalier, som man trott vara af mindre vigt eller hvilka man icke hunnit ordna. Der har man emellertid funnit riktiga skatter och man kan icke med visshet veta hvad der finnes, förr än riksarkivet fått en tillräckligt stor byggnad. Det är detta hvalf, som riksarkivarien har förklaradt sig tvungen att alternativt tillgripa för att dit nedstoppa de nya samlingar, som inkomma, i händelse ett nytt riksarkiv icke kommer till stånd.

En ärad talare har framställt anmärkningar mot valet af plats. Ingen undrar på att han, i sin ställning, blir varm, när han talar om Stockholms offentliga platser; men jag skulle önska, att han, med den ställning han bekläder, äfven blefve varm då det gäller att bereda plats åt Sveriges offentliga handlingar.

Friherre von Kræmer: Man har klandrat motiveringen i Stats-Utskottets betänkande och påstått, att den icke sammanhänger med klämman. Jag kan icke förstå det, då hufvudsaken i motiveringen är den, att då plats för ett nytt riksdagshus måste inom kort tid bestämmas och ett nytt riksdagshus der uppföras samt man satt i fråga att i stället använda det då öfverflödiga nuvarande riksdags-huset till riksarkiv, så vore det icke lämpligt att nu på förhand företaga frågan om nytt riksarkiv. Detta är fullkomligt sammanhängande. Om jag allt detta oaktadt icke kan öfvertyga mina motståndare i *det* fallet, så böra de dock erkänna, att konsekvens i *ett annat* afseende bör iakttagas, nemligen att Kammaren bör vara konsekvent med sig sjelf. Det är icke länge sedan Kammaren återförvisade ett betänkande angående tillsättandet af en komité för behandling af frågan om ett nytt riksdagshus, och återförvisade det på den grund, att komitén skulle taga *alla* dessa byggnadsfrågor i betraktande. Vore det då icke den grymmaste inkonsekvens att några dagar derefter afklippa den förberedande samtida behandlingen af dessa frågor genom att på förhand besluta om nu förevarande specialfråga?

Jag kan icke underlåta att instämma i Stockholms-representantens förvåning öfver den lust, som på senare tid gör sig gällande att belamra våra offentliga platser med byggnader. Så tillgår det icke i andra hufvudstäder. Jag erinrar blott om London, der de offentliga planteringarna kallas stadens lungor och der man anser af största vigt att utvidga dessa och der det icke är tänkbart att på dem uppföra några byggnader.

Från dessa allmänna betraktelser vill jag med blott några få ord öfvergå till frågans ställning för ögonblicket. Kan man anse att det vore lämpligt att nu i riksdagens sista timme afgöra en så stor anslagsfråga som denna, der det gäller 1,216,500 kronor, hvaraf visserligen endast 200,000 kronor skulle anvisas för denna statsreglering, men summan i dess helhet dock vore beviljad? Jag hemställer, om det kan vara praktiskt att göra ett försök att nu bestämma om en så stor anslagsfråga. Ett särskildt skäl för mig att anse det ytterligare opraktiskt att nu fatta beslut derom är den just nu erhållna underrättelsen, att Andra Kammaren redan antagit Stats-Utskottets förslag utan någon förändring, så att följden af Första Kammarens bifall till Kongl. Maj:ts proposition endast blefve en gemensam votering. Således både på grund af sakens egen beskaffenhet och på grund af frågans ställning för ögonblicket kan jag icke se annat, än att alla skäl sammanstående tala för bifall till Stats-Utskottets förslag.

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

Herr von Möller: Den siste talaren yttrade, att frågan är redan afgjord i Andra Kammaren, som bifallit Stats-Utskottets hemställan, och att det därför icke vore lämpligt att antaga Kongl. Maj:ts förslag. Så är äfven min åsigt. Äfven om denna Kammare beslutar i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag, fruktar jag dock att vi, såsom Kammaren nu är sammansatt, skulle stanna i minoritet vid den gemensamma voteringen. Men jag anser dessutom, att frågan är allt för litet utredd, så att vi knappt kunna säga, huru stort riksarkivet skall byggas. Stats-Utskottet yttrar, att "redan för nitton år sedan erbjöd denna lokal ett alltför inskränkt utrymme i förhållande till arkivaliernas mängd, så att nästan samtidigt fråga om nybyggnad för arkivet måste föreläggas Rikets Ständer. Desse beviljade ock vid 1862—1863 års riksdag medel till ändamålet, men någon ny byggnad blef icke uppförd; och sedan nybyggnadsanslaget under några år reserverats, blef detsamma omsider vid 1869 års riksdag från staten affördt". Af Herr Statsrådets och Chefens för Ecklesiastikdepartementet yttrande framgick, att trots den trängsel, som råder i riksarkivet, så hafva dock från alla häradsrätter inkommit domböcker och andra handlingar från äldre tider. Hela denna samling skall der förvaras. De erbjuda ett och annat i kulturhistoriskt hänseende, men ingenting i rent historiskt, och därför förmodar jag, att riksarkivarien medgifver, att de kunna bortflyttas från riksarkivet. En mängd handlingar, som inkommit från embetsverken, äro af den beskaffenhet, att de icke ega det ringaste historiska värde och aldrig få något sådant. Äfven detta visar sig deraf, att den nuvarande riksarkivarien har börjat utgallra dessa handlingar. Vi känna icke måttet, arten af denna utgallring. Vi veta icke huru många kubikmeter om året derigenom kunna föras undan, men vi veta icke heller huru många kubikmeter luntor årligen komma till. Det skulle vara intressant att veta detta. Förr än man får en dylik utredning, så att man någorlunda kan bestämma, för huru lång tid den nya byggnaden kan vara tillräcklig, är det för tidigt att tänka på

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

att uppföra ett nytt hus för riksarkivet, äfven som det är väl mycket begärtdt, att man skall bevilja 1,216,500 kronor till ett riksarkiv, om hvilket man icke vet huru länge det kan förslå. Af dessa skäl kan jag icke annat än hemställa om bifall till Utskottets betänkande samt om afslag å Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre af Ugglas: För min del är jag fullt öfvertygad om behovet af en ny byggnad för riksarkivet, och jag tror icke heller, att någon, som närmare satt sig in i dessa förhållanden, skall kunna förneka det bestämda behovet deraf. Jag anser således, att i det fallet någon utredning icke är af behovet påkallad, och skulle det vara så, att det icke finnes inom Stockholm någon annan lämplig plats än den nu föreslagna, skulle det vara så, att man skulle afvakta de stora byggnadsfrågornas lösning, ett nytt riksdagshus' uppförande och riksarkivets inredande här, då skulle jag vara mycket tveksam. Men finnes det då icke inom Stockholm någon annan plats än den nu föreslagna? För min del är jag fullt öfvertygad derom. Dels skulle Kronan, på sätt från stockholmsbänken nyss yttrades, med lätthet kunna förvärfva lämplig plats till detta ändamål, och dels eger redan Kronan tomt, som, enligt min uppfattning, äro för detta ändamål särdeles väl belägna. Jag ber att i detta afseende få häntyda på endast en enda tomt, nemligen kurhusets tomt på Kungsholmen, hvilken genom stadsfullmäktiges beslut att uppföra ett nytt kurhus, snart blir ledig. Denna tomt är lika väl belägen i afseende på eldfara som den föreslagna och ligger dessutom bekvämare till. Då så är förhållandet, då den föreslagna tomten sålunda icke är den enda lämpliga i Stockholm, då man kan på annat sätt lösa frågan inom ett par eller högst 3 å 4 år, inom hvilken tid Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet ansett det vara nödvändigt, så hemställer jag, hvarför man skall välja ett läge, som ovilkorligen inkräftar på en numera vacker och prydlig park inom Stockholm, och det må ursäktas en stockholmsrepresentant, om han blir litet varm, då han ser, att det är fråga om att till en del förstöra en af Stockholms vackraste platser.

Jag tillåter mig dessutom att fästa uppmärksamheten på, att i den af Kongl. Maj:t fastställda stadsplanen för Stockholm ligger denna plats fullkomligt öppen. Jag vet väl, att Kongl. Maj:t förbehållit sig rätt att, om så behöfs, bebygga den, men nog hafva de, som uppfört byggnader der omkring, haft skäl att hoppas, att de icke skulle få stora hus midt emot sig. Då frågan i alla fall snart kan lösas på annat sätt, tror jag icke, att det vore rätt att nu bifalla Kongl. Maj:ts proposition utan yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr Björnstjerna: Här har blifvit taladt om det trängande behovet af en ny byggnad för riksarkivet, och detta behov vill jag på intet vis bestrida; men de, som i likhet med mig minnas den tid, då riksarkivet var inrymdt i tre eller fyra små rum i slottet, böra dock komma till den öfvertygelsen, att riksarkivets

behof af utrymme nu är så ofantligt mycket bättre tillgodosedt, att det icke kan vara alldeles nödvändigt att i den närmaste framtiden uppföra en nybyggnad för riksarkivet. Man har med ett visst förakt omtalat hvalfvet under slottet, der en icke obetydlig del af riksarkivets handlingar äro förvarade. Det är visserligen många år sedan jag var i detta hvalf; men så mycket tror jag mig kunna säga, att det icke på något vis har gemenskap med vanliga källare, utan att det är ett stort, rymligt, ljusst och torrt hvalf, samt att riksarkivarien ingalunda varit tvungen att der förvara handlingar i brist på bättre rum, utan detta hvalf blef vid slottets uppförande afsedt till riksarkiv. Detta har blifvit mig meddeladt af riksarkivarien, som tillade, att det under Carl XV:s tid, om jag ej misstager mig, ifrågasattes att taga hvalfvet i anspråk för hof-förvaltningens räkning, men att det då blef bevisadt, att hvalfvet vid slottets byggande var afsedt till riksarkiv, hvadan riksarkivet, som varit i ständig besittning deraf, icke kunde beröfvas detsamma. Riksarkivarien förklarade, att detta hvalf ville han i hvad fall som helst icke afstå ifrån, emedan det är ett rymligt och godt förvaringsrum samt fullkomligt brandfritt.

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

Man har talat om, att detta hus, i hvilket vi nu befinna oss, icke skulle vara lämpligt för riksarkiv, och jag vill visserligen medgifva att ett nytt hus kan göras lämpligare; men sådant fordrar ofantligt mycket större kostnader. Ett riksarkiv behöfver inga monumentala salar, utan är bättre tillgodosedt med så höga rum, att man utan olägenhet kan komma åt handlingarne och ur sådan synpunkt skulle detta huset vara fullt lämpligt. Vill man inreda detsamma anständigt men utan lyx och flytta öfver hyllorna från det nuvarande riksarkivet, skulle kostnaderna blifva obetydliga i jämförelse med hvad som skulle erfordras för byggandet af ett nytt riksarkiv. För öfrigt kunde man, om man bestämmer sig för riksdagshusets förändring, ner på gården åt sjösidan uppföra brandfria byggnader, medan Riksdagen ännu är kvar i huset, och när ett nytt riksdagshus hunnit blifva färdigt, behöfde man icke vänta länge på det nuvarande riksdagshusets förändring, ty denna skulle antagligen kunna försiggå under loppet af en sommar, då deremot uppförandet af ett nytt hus skulle kräfva en tid af flere år.

Man har talat om, att byggnaden skulle isoleras för eldfara; men få byggnader i Stockholm torde i sådant afseende vara så skyddade som denna. Den har inga byggnader emot sig utom Ridderholmskyrkan, som med sin tornspira af jern icke bör kunna vara farlig, samt gymnasiihuset, mot hvilket man kunde igenmura fönstren, så att icke någon fara hotade från det hållet.

Är det för öfrigt behöfligt och nyttigt att till riksarkivet draga in alla offentliga papper, som finnas i landet? Jag sätter detta i högsta måtto i tvifvel. Jag vet icke, huru vida det är rätt att sålunda samla in t. ex. alla häradsarkiven eller, på sätt ifrågasatts, att draga dit äfven de äldre kyrkoböckerna. För min del tror jag dessa äro af större intresse i församlingarne än i riksarkivet.

Chefen för Ecklesiastikdepartementet nämnde, beträffande hvalfvet under slottet, att man icke kunnat ordna de handlingar, som

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

der förvaras; men detta lär icke vara hvalfvets fel, utan samma förhållande eger rum med en stor del af de handlingar, som finnas uti sjelfva riksarkivet, och orsaken härtill är, att man saknar tillräcklig personal för detta ordnande.

För min del kan jag icke finna, att man förlorar på att vänta ännu ett år, innan man beslutar sig för en ny riksarkivbyggnad, och förenar mig med dem, som anse att det vore skada, om en sådan byggnad förlades i Humlegården, hvarigenom denna plats onekligen skulle förlora en del af sitt nuvarande behag.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Wennerberg: Jag skall icke våga mig på en pröfning af behofvet utaf en ny byggnad för riksarkivet; icke heller försöka pröfva, huru vida en byggnad för så stora kostnader, som de ifrågasatta, är behöflig; än mindre undersöka, i hvad afseende större eller mindre samlingar af handlingar kunna och böra derifrån afskiljas eller dermed förenas. Jag antager, att en byggnad är behöflig; jag antager, att en lämplig byggnad också erfordrar ungefär den kostnad, som är i Kongl. Maj:ts förslag upptagen, och jag är mycket villig att när som helst rösta för denna summa. Jag skall be att i korthet få betrakta saken från en annan sida.

Hade det icke varit fråga om annat än anslag till en riksarkivbyggnad, så hade jag därför röstat ja. Men nu måste jag förena mig med Utskottet uti dess hemställan icke blott på grund af de motiv, som blifvit af Utskottet anförda, utan i synnerhet på grund deraf att jag anser, att, då vi äro nog lycklige att hafva en hufvudstad gynnad af det vackraste läge, vi böra i tid vara angelägna om att bevara de öppna platser, som finnas, i synnerhet då folkmängden årligen tillväxer och byggnadslusten är i tilltagande, emedan i annat fall den tid torde komma, då man icke har tillräckliga medel att, såsom man måst göra i Paris, rifva ned stora tomter för att skaffa sig öppna platser. Vi hafva nu några öppna platser utom dem, som beredas af de särskilda vattendragen, och jag tror, att det skulle kännas svårt icke blott för en stockholmare, utan för hvilken svensk som helst att se t. ex. Carl XIII:s torg belamradt med någon större byggnad. Vi hafva äfven Humlegården, och der är redan en stor byggnad uppförd, jag tror icke till synnerlig prydnad för parken, om än till nytta för byggnaden. Nu vill man ännu mera inkräkta på denna plats, och sker sådant några flere gånger, så försvinner parken, som icke blott bereder de kringboende glädje och trefnad utan äfven lockar till stora byggnadsföretag rundt omkring. Det har nemligen visat sig, att der en sådan plats finnes, der uppföras stora, vackra och sunda böningshus invid densamma, och det är för att icke detta intresse må skadas, som jag anser mig skyldig att rösta för Utskottets hemställan.

Jag har icke betviflat nödvändigheten af en ny byggnad för riksarkivet, men jag betviflar mycket nödvändigheten af att förlägga den på den nu föreslagna platsen, i synnerhet som det finnes andra platser i kronans ego, som äro för detta ändamål mycket

bättre belägna. Det torde alltså icke vara någon fara att ännu dröja någon tid med att fatta beslut härom och att behandla denna byggnadsfråga i sammanhang med andra sådana, som må hända äro lika viktiga. På grund häraf anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

*Ifrågasatt
anslag till
ny riksarkiv-
byggnad.
(Forts.)*

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo och företogs punktvís till afgörande Bevillnings-Utskottets den 2 och 4 innevarande Juni bordlagda betänkande N:o 14, angående vissa ännu oafgjorda frågor rörande stämpelafgiften.

*Förslag till
föreskrifning
ang. stämpel-
afgiften.*

1--3 punkterna.

Biföllos.

4 punkten.

Herr Forssell, Hans: Kammaren behagade erinra sig, att den nu föredragna punkten återremitterades, därför att författningsförslaget var affattadt på ett sätt, som kunde försvaras endast under den förutsättning, att Kammaren bifölle Kongl. Maj:ts propositioner om grundskatternas afskrifning och roterings upphörande. Nu har Kammaren emellertid afslagit dessa propositioner och vid sådant förhållande synes det mig rättast, att bestämmelserna om stämpelfrihet återställas till hvad de förut hafva varit. Förut har frihet från stämpel åtnjutits, dels i alla instanser och dels i alla utom den högsta instansen, ej blott för de mål som i förevarande paragraf äro uppräknade, utan äfven för mål angående kronans räntor: mål angående åsättande af ränta, mål angående åsättande af tionde och mål angående åsättande af rotering. Alla dessa mål äro icke uppräknade bland dem, som framdeles skola åtnjuta stämpelfrihet.

Dessutom har sådan frihet åtnjutits i bevillningsmål, men i det föreliggande författningsförslaget är deruti vidtagen den förändring, att friheten från stämpel skall åtnjutas endast i mål rörande taxering.

Då det icke synes lämpligt, att alla dessa mål skola beläggas med stämpel, sedan de i många år varit befriade derifrån, så hemställer jag, att förevarande punkt måtte erhålla följande lydelse:

“Frihet från stämpel enligt denna Art. eger jemväl rum i bevillningsmål och mål angående kronans ränta och tionde, så ock i frågor rörande debitering, afskrifning eller restitution af krono-

*Förslag till
förordning
ang. stämpel-
afgiften.
(Forts.)*

utskylder eller andra afgifter till staten, markegångssättning, åsättande af rotering, anmärkning vid offentliga räkenskaper“ (o. s. v. lika med Utskottets förslag).

Det är sant, att ett bifall härtill kommer att vålla en gemensam votering, men då sådana i allt fall blifva nödvändiga, torde häri icke ligga något skäl att afslå framställningen.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade Herr Grefven och Talmannen, att derunder endast blifvit yrkad, af Herr *Forssell*, *Hans*, att sista stycket af ifrågavarande § 8 skulle erhålla följande lydelse: “Frihet från stämpel enligt denna Art. eger jemväl rum i bevillningsmål och mål angående kronans ränta och tionde, så ock i frågor rörande debitering, afskrifning eller restitution af kronoutskylder eller andra afgifter till staten, markegångssättning, åsättande af rotering, anmärkning vid offentliga räkenskaper“, (o. s. v. lika med Utskottets förslag).

Härefter gjordes proposition på bifall till nämnda yrkande, och förklarades denna proposition vara med ja besvarad.

5 och 6 punkterna.

Biföllos.

7 punkten.

Herr Wærn, Carl Fredrik: Den komité, som inom Finansdepartementet uppgjorde förslag till kungörelse angående stämpelafgiften, yttrade sig i fråga om stämpelafgift för köpe-, bytes- och gåfvobref om skepp, fartyg och båtar på följande sätt: “I afseende härå är att märka, att, sedan vid 1859—60 årens riksdag den förut gällande bestämmelsen, att köpebrevet skulle förses med berörde stämpel “för att vara gällande“, utslöts, all kontroll saknas derå, att ifrågavarande stämpel verkligen utgår. Oafsedt att köp om fartyg icke behöfver skriftligen affattas och att således icke alla sådana köp varda stämpel underkastade, finnes ingenstädes föreskrift meddelad om skyldighet att vid något tillfälle inför offentlig myndighet förete upprättadt köpebref om fartyg, hvarför kontroll å stämpelbeläggningen icke kan utöfvas i samma ordning som i fråga om de i Art. 2 upptagna handlingar i allmänhet eger rum.“ Så obetydlig den bestämmelse som nu är i fråga än i sig sjelf kan vara, måste jag dock fästa uppmärksamheten på densamma, emedan det är det första ställe, der föreskrift meddelas om erläggande af stämpelafgift vid *utgifvandet* af en handling. Komiterade hafva anmärkt, att det finnes ingen kontroll härå och att bestämmelsen därför är olämplig. Vigtiga röster hafva också inom Andra Kammaren höjt sig mot detta sätt att gå till väga. Chefen för Finansdepartementet har uti sitt anförande till statsrådsprotokollet yttrat, att han ansåg de gjorda anmärkningarne vara högst beaktansvärda, men att han icke ville föreslå afskaffandet af dessa stämpelafgifter, då statsverket vore

i behof af stora inkomster. Nu hafva de anledningar förfallit, hvarför förslaget måste gå i motsatt riktning mot den, som eljest ansågs vara den rätta, och jag hemställer, huruvida det då kan vara lämpligt att bibehålla en bestämmelse, som icke har någon nytta med sig och som i sig sjelf är olämplig. För min del anser jag, att komiterades förslag är det rätta, och att de ifrågavarande handlingarne endast då böra beläggas med stämpel, när de företes inför offentlig myndighet. Jag hemställer alltså, att Kammaren behagade besluta, att den nu föredragna punkten måtte förfalla, på sätt komiterade föreslagit.

*Förslag till
föreskrift
ang. stämpel-
afgiften.
(Forts.)*

Herr Bennich: Det är utom allt tvifvel att någon kontroll öfver tillämpningen af författningen uti ifrågavarande afseende endast tillfälligtvis kan ifrågakomma; men den omständigheten lär väl icke kunna föranleda dertill, att man skulle från stämpelafgift befria en handling, hvarigenom eganderätten till en sak öfvergår från en person till en annan, ty i sådant fall borde äfven andra sådana handlingar blifva derifrån befriade. Det finnes en föreskrift rörande stämpelafgift för vexlar; men då vexeln icke företes för offentlig myndighet, är kontrollen öfver, huruvida afgiften erlägges eller icke, lika svår att utöfva som i det nu ifrågavarande fallet. Det har emellertid ingått i allmänna medvetandet, att en vaxel skall vara stämplad, och ingen redlig affärsman underlåter sådant, ehuru han ofta icke skulle riskera någon anmärkning för en sådan underlåtenhet. Det förekommer äfven åtskilliga andra handlingar, hvilka man anser sig böra vid utgifvandet belägga med stämpel, ehuru de icke företes inför offentlig myndighet. Vill man vänja folket att efterlefva lagar äfven då, när kontroll deröfver icke alltid kan utöfvas, så synes mig, att man bör småningom införa stadganden, hvarigenom en sådan vana bibringas. Jag hemställer om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wærn, Carl Fredrik: Det första skälet, som den föregående ärade talaren anförde för bifall till det föreslagna stadgandet, var, att samma förhållande skulle förefinnas i andra likartade fall; men jag ber att häremot få invända, att hvad egendom angår, finnes det endast, då fråga är om *fast* egendom. I nästa punkt af Utskottets betänkande förekommer deremot, att *gåfva af annan lös egendom* än fartyg skall varda befriad från stämpelafgift. Utskottet föreslår visserligen längre fram en dubbel stämpelafgift för afhandling om *skogsafverkning*, hvarom det blir tid att tala, när den punkten förekommer, men eljest föreslås stämpel vid utgifvandet endast för afhandling om fast egendom.

Hvad angår förhållandet med vexlar, så betingas laglydigheten i detta fall af den helgd, som är förbunden med allt som rörer vaxelförhållandena. Afgiften drabbar dock endast utrikesvexlar och de hafva intet att göra med afhandlingar om köp eller gåfva af egendom.

Vidare anfördes det skälet, att man borde vänja folket att vara

*Förslag till
förordning
ang. stämpel-
avgiften.
(Forts.)*

laglydig äfven då kontroll deröfver icke kan utöfvas. Detta skäl lemnar jag i sitt värde.

Jag upprepar, att de komiterade, som uppgjorde förslag till kungörelse om stämpelavgiften, tillstyrkte upphäfvandet af denna stämpelsats, och yrkar fortfarande afslag å Utskottets hemställan.

Herr Nyström: Jemte det jag i allo instämmer i hvad Herr Wærn nyss anfört, ber jag att få tillägga några få ord.

Af författningens hela anda framgår, att åtskilligt, som till följd af de fattade besluten i de stora frågorna aldrig bort komma i fråga att sammanblandas med de verkliga stämpelskatterna, ändock blifvit med dem sammanblandadt. Bland andra sådana bestämmelser kvarstår ännu i förslaget stadgandet, att stämpelbeläggning skall ske vid handlingars utgifvande i vissa fall, såsom i afseende på gåfva, köp och byte af fartyg och i fråga om skogsafverkning. På de grunder, som den siste talaren åberopade, borde väl dessa bestämmelser i fråga om fartyg utgå, helst som skatteregleringskomitén derom tydligt afgifvit sitt bestämda yttrande. Och hvad den senare frågan om skogsafverkningen beträffar, hvartill jag skall återkomma, då den punkten föredrages, är det alldeles nödvändigt, att Utskottets författningsförslag ändras.

Det har enligt min uppfattning framgått af de motiv, som afgifvits till grund för den nya stämpelförfattningen, och de motiv, som anförts af finansministern och skatteregleringskomitén, att man velat söka upp nya skattekällor för att möta de ökade utgifterna till följd af försvarets utvidgande. Det var också naturligt, att man måste söka nya skattekällor i den förutsättning, att försvarsfrågan denna gång skulle gå igenom. Men då nu allt, hvad som kunnat föranleda ökade utgifter för försvaret, förfallit, kan jag icke inse, att på något sätt det bör bibehållas i författningsförslaget några nya förhöjda afgifter sådana som dels förvarande och dels i fråga om skogsafverkning. Det är dessutom alldeles omöjligt att utan att ställa så till, att det blefve lagbrott på lagbrott, införa denna bestämmelse. Ty man kan tänka sig, att en hemmansegare vill sälja sin del i ett fartyg eller skogskifte men bor långt bort från det ställe, der det finnes stämpelpapper att tillgå. Köparen är icke heller försedd dermed. De göra emellertid upp en afhandling; och denna afhandling skall då genast vid upprättandet förses med stämpel till visst uppgifvet belopp, eljest plikta köpare och säljare 25 kronor. Detta är en ny bestämmelse, som aldrig tillföre varit införd i gällande stämpelförfattningar. Det är föreskrifter, som icke kunna annat än verka alldeles motsatsen mot hvad Bevillnings-Utskottets Ordförande nyss yttrade, eller att de skola vänja folket vid att icke vara laglydigt. Och det är från den synpunkten sedt, som jag anhåller, att Kammarerna måtte behjerta hvad här är emot Utskottets åsigt föreslaget. Jag instämmer således med Herr Wærn i det yrkandet, att handling om gåfva af fartyg skall stämpelbeläggas endast då den för domstol eller embetsmyndighet företes.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan på afslag derå, och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Förslag till förordning ang. stämpelafgiften.
(Forts.)

8—11 punkterna.

Biföllos.

12 punkten.

Herr Wærn, Carl Fredrik: Jag gjorde anmärkning vid återremissen af denna punkt inom Första Kammaren och relaterade, huru den efter min uppfattning hade origtigt tillkommit och stode i strid med de motiv, som uppgåfvos, när Riksdagen beslöt denna skatt. Emellertid har Utskottet nu sagt, att endast i afseende på förpantningsbref har något blifvit yttradt, men att för öfrigt icke någon anmärkning inom Kamrarne förekommit. Det tyckes således, som om den anmärkning jag gjorde skulle tigas i hjel. Jag anser mig dock således tvungen att upptaga frågan, emedan det synes mig att det bör vara någon hållning, någon konsekvens i Riksdagens beslut från riksdag till riksdag, så att man icke uppställer motiv det ena året och nästa år alldeles kastar ikull dem och beslutar tvärtemot, oaktadt sakförhållandena skulle kunna gifva anledning till motsatt förfarande.

Vid 1856—1858 årens riksdag, då denna skatt beslöts, yttrade Bevillnings-Utskottet: "det är bekant, att inhemska försäkringsbolag erlægga bevillning med $2\frac{1}{2}$ procent af sin behållning. Antages nu att behållningen uppgår till 20 procent af inflytande försäkringspremier för egendom och 10 procent af premierna för lif, så skulle en skatt af $\frac{1}{2}$ procent för de förra och af $\frac{1}{4}$ procent å de senare motsvara den bevillning, som inhemska bolagen för sin behållning erlægga". Nu är det mycket väl bekant, att den bevillning, som således denna stämpelafgift skall motsvara, blifvit nedsatt från $2\frac{1}{2}$ till 1 procent; och för en hvar, som har litet reda på försäkringsaffärer, torde det vara känt, att, huru förhållandena än voro vid 1856—1858 årens riksdagar det är säkert, att behållningen nu icke kan beräknas till 20 procent af inflytande premier. Derigenom har uppkommit, att de utländska försäkringsbolagen få erlægga mångdubbelt mer i bevillning än de inländska. Jag har här vidlyftiga beräkningar, hvarmed jag, om mitt påstående bestrides, kan styrka detsamma; men dermed vill jag icke onödigtvis upptaga Kammarens tid. Jag hemställer då, om icke under sådana förhållanden många skäl tala för att göra nedsättning för att vara konsekvent med det gamla åskådningssättet i stället för att höja denna afgift med icke mindre än 20 procent. Dervid är väl att märka, att stämpelafgiften bestämts till $\frac{1}{2}$ procent på brandförsäkrings- och $\frac{1}{4}$ procent på lifförsäkringspremiebelopp; och med anledning deraf att det blef ojemna belopp för stämpelbeläggnigen, har komitén föreslagit att den skulle sättas till 50 öre för hvarje fulla hundra

*Förslag till
förordning
ang. stämpel-
afgiften.
(Forts.)*

kronor af premien vid brandförsäkring och 25 öre för hvarje fulla hundra kronor vid lifförsäkring, hvarigenom någon obetydlig minskning i afgiften skulle uppstå. Men det är i dessa, således efter den hittills varande procentberäkningen föreslagna belopp 50 och 25 öre, som Kongl. Maj:t nu föreslagit en förhöjning med 20 procent eller till 60 öre för brandförsäkrings- och 30 öre för lifförsäkringspremie. Det är omöjligt att upptäcka, att någon annan anledning dertill kunnat förefinnas än det stora behovet af penningar. Men detta stora behof af penningar existerar icke nu; och om det framdeles skulle uppstå, så kan det vara tid då att förhöja försäkringsbevillningen. Nu är det utan tvifvel mången, som tycker att, så snart det är fråga om utländingar, vi skola taga den skatt vi kunna, ty det gör dem godt. Men då det är fråga om försäkringsaftal, torde vara klart, att dessa utländingar icke skulle taga mer för försäkring, om de icke hade afgift, än hvad som med en sådan nu tillkommer dem. Konkurrensen skulle dertill tvinga dem, och premierna i följd deraf blifva ned-satta. Förändringen skulle således komma försäkringstagarne till godo. Jag ber att i detta afseende få nämna hvad som redan vid 1856—1858 årens riksdag anfördes. Bevillnings-Utskottet yttrade då: "det får likväl icke förbises, att, derest denna utländska verksamhet hämmades och de inhemska premierna i någon mån höjdes, allmänheten kanske finge vidkännas vida betydligare uppoffringar i premier till inhemska bolag och, hvad än värre vore, till undvikande af en förhöjd afgift äfventyrade egendom till mångdubbelt högre värde". Detta motiv kvarstår ännu i hela sin giltighet, hvarföre jag icke kan annat än yrka, att stämpelbeloppen måtte bestämmas, såsom komitén föreslagit, eller till 50 öre hundra för brandförsäkrings- och 25 öre för hundra för lifförsäkringspremie. Hvarje förhöjning i denna bevillning kan icke hafva till grund annat än ett rent protektionistiskt syfte till förmån för de inhemska försäkringsbolagen.

Herr Statsrådet Themptander: Det förhåller sig nog så, som den siste talaren anmärkte, att den inom Finansdepartementet tillsatta komitén föreslagit ändring i den grund, efter hvilken denna stämpelbevillning skulle ega rum. Den gamla stämpeln utgick icke med visst belopp för hvarje fulla hundra kronor, utan med viss procent af premiebeloppet, hvilket föranledde dertill, att då premierna kunna sluta på alla möjliga siffror, stämpelbeloppen blefvo lika skiftande, och att det icke fans stämplor, som passade i alla möjliga fall. Detta var det enda ställe i författningen, der dylikt beräkningssätt för stämpeln egde rum; och detta påpekades äfven af komiterade under erinran, att stämpeln borde här såsom i andra fall utgå med visst belopp för hvarje fulla hundra kronor af premien, hvaraf följden åter blifver, att hvad som faller öfver ett fullt hundratal icke blifver föremål för stämpelbeläggning. Komiterade föreslogo, att dessa nya stämpelsatser skulle bestämmas så, att, när det förut var stadgadt $\frac{1}{2}$ procent på premiebeloppet, det nu skulle heta 50 öre för hvarje fulla hundra kronor

deraf, och att på samma sätt $\frac{1}{4}$ procent skulle motsvaras af 25 öre efter enahanda beräkning. Då jag hade att närmare granska detta förslag, fann jag emellertid, att, genom att afrunda stämpelsatserna på detta sätt, en minskning i den för utländska försäkringsbolag hittills bestämda beskattningen skulle komma att ega rum i vissa fall. Derpå skall jag strax visa ett exempel. Om premien är 150 kronor, är afgiften efter hittills gällande bestämmelser 75 öre, men efter komiterades förslag endast 50 öre. Är premien 180 kronor, så är stämpelsatsen nu 90 öre, men efter komiterades förslag likaledes blott 50 öre.

Med anledning häraf ansåg jag, att någon förhöjning borde ega rum i stämpelsatserna, på det att man icke skulle tillskyndas en minskad inkomst i stämpelafgift å dessa premieqvittenser. Och jag föreslog därför, att beloppen 50 öre och 25 öre skulle höjas till respektive 60 öre och 30 öre, hvarigenom nog också i vissa fall en minskad stämpelafgift kommer att utgå, ehuru denna minskning icke blifver fullt så stor, som enligt komiterades förslag. Att i andra fall en förhöjning inträder är visserligen en sanning; men man får ju, då man vill använda en medelsiffra för bekvämlighetens skull, i allmänhet finna sig uti ett dylikt förhållande.

Hvad nu angår grunden för denna beskattning, så är det bekant, att den tillkom vid 1856—1858 årens riksdag. Och det anfördes då, att, derest man icke belade dessa utländska premieqvittenser med stämpel, följden blefve den, att de inhemska försäkringsbolagen blefve utsatta för en konkurrens med de utländska, under vilkor, som vore för de inhemska ogynsamma. De inhemska vore underkastade en ganska dryg beskattning, medan de utländska drefve med de inhemska lika rörelse, utan att behöfva här i landet vidkännas någon beskattning. Med anledning deraf, och då man icke ansåg sig kunna träffa de utländska bolagen med direkt beskattning, påfann man att belägga deras premieqvittenser med stämpel. Det har af den föregående talaren ansetts såsom protektionism att på något sätt vilja höja denna stämpel. Jag ber då få säga, att jag, innan jag afgaf detta förslag, förskaffade mig underrättelser från det största inhemska försäkringsbolag, som drifver lif- och brandförsäkringsrörelse, om förhållandet emellan dess premieinkomst och utskylder; och jag fick då veta, att dess utskylder för ett af de senaste åren utgjorde 1,25 procent eller i det närmaste $\frac{1}{4}$ procent af bolagets premieinkomst för året. Det kan väl icke anses, att de utländska bolagen äro i någon mån prejudicerade, när den skatt, som de nu utgöra, icke uppgår till mer än $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{4}$ procent af premierna, och efter den föreslagna förhöjningen till högst $\frac{6}{10}$ eller $\frac{3}{10}$ procent, under det att de inhemska få betala ända till nära $1\frac{1}{4}$ procent i skatt på sitt premiebelopp. Det är visserligen sant, att den skatt, som de inhemska bolagen betala, innefattar afgifter till så väl stat som kommun; men detta inverkar icke i fråga om konkurrensförhållandet till de utländska bolagen, ty de betala ju ingen kommunalskatt, utan drabbas endast af stämpeln för den rörelse de här i landet bedrifva. Det är för öfrigt icke något enstaka förhållande för vårt land, att ut-

*Förslag till
förordning
ang. stämpel-
afgiften.
(Forts.)*

Förslag till
förordning
ang. stämpel-
avgiften.
(Forts.)

ländska försäkringsbolag äro underkastade särskild beskattning; ty i Finland t. ex. få de erlägga icke allenast bevillning till staten för den inkomst, som kan belöpa på rörelsen, utan äfven kommunalutskylder.

Det är på dessa omständigheter jag velat fästa uppmärksamheten för att visa, att genom den obetydliga höjning, som är föreslagen, de utländska försäkringsbolagen alldeles icke kunna sägas blifva försatta i den ställning, att de blifva uteslutna från möjligheten att konkurrera med de inhemska, och att sålunda den försäkringssökande allmänhetens intresse alldeles icke blifvit åsidosatt genom det föreliggande förslaget.

Herr Wærn, Carl Fredrik: Jag skall lemna derhän, huru vida det är rimligt, att utländska försäkringsbolag böra betala något motsvarande kommunalutskylder, när de icke föranleda någon kostnad för någon kommun och icke heller äro i åtnjutande af någon förmån derifrån. De njuta icke fördelen af gas- eller gatu-hållning m. m. dylikt från någon kommun, föranleda icke heller ökade fattigvårdskostnader för någon sådan, och deras tjänstemän få här erlägga bevillning för den lön de uppbära. Men jag skall lemna den frågan å sido och säga, att jag tillåter mig tro, att försäkringsbolaget Skandias uppgift om sina utskylder måste innefatta mycket annat än allmän bevillning och kommunalskatt. Jag misstänker, att deri äfven ingår tilläggsbevillningen, som nu är afskaffad, och tillika skatt på fastighet. När man i eget intresse lemnar uppgifter, vill jag, utan att bestrida deras ärlighet, hemställa, huru vida man icke har särskilda motiv att göra dem sådana, att de icke skada det intresset. Men jag skall lemna herrarne alldeles specifika uppgifter från det näst största brandförsäkringsbolaget i Sverige, nemligen brand- och lifförsäkringsaktiebolaget Svea. Af den tryckta revisionsberättelsen öfver dess räkenskaper och förvaltning för år 1880 framgår, att

influtna brandpremier uppgått till	Kr. 2,808,406: —
samt lifförsäkrings- och lifräntepremier till	” 807,253: —
under det att bolagets behållning samma år utgjort	” 384,238: —

Af revisionsberättelsen för samma bolag för år 1881 synes, att

influtna brandpremier då uppgått till	” 2,996,647: —
och lifförsäkringspremier till	” 943,060: —
samt bolagets behållning till	” 323,010: —

Svea har följaktligen för år 1880 erlagt i bevillning	” 3,842: —
och tilläggsbevillning	” 1,921: —
Summa Kr.	5,763: —

samt för år 1881 bevillning	” 3,230: —
och tilläggsbevillning	” 1,615: —
Summa Kr.	4,845: —

Det är nu icke svårt att räkna ut, hvad ett utländskt bolag med samma verksamhet och premievinst skulle fått betala. Det skulle hafva erlagt år 1880

$\frac{1}{2}$ proc. på brandpremier	Kr. 2,808,400 —	Kr. 14,042	
$\frac{1}{4}$ " " liffförsäkringspremier "	807,200 —	" 4,036	Kr. 18,078
år 1881			
$\frac{1}{2}$ " " brandpremier	" 2,996,600 —	" 14,983	
$\frac{1}{4}$ " " liffförsäkringspremier "	" 943,000 —	" 4,715	" 19,698.

*Förslag till
förordning
ang. stämpel-
afgiften.
(Forts.)*

Således uppgår den gamla stämpelafgiften till 5 å 6 gånger bevillningen. Det måste väl vara alldeles tillräckligt för att motsvara så väl kommunalskatten, som allmän jemte tilläggsbevillning och nu föreslagna 20 procent förhöjning är ett "påbröd" derutöfver. Vidare skall jag erinra om, att vi för några riksdagar sedan beslöto att i stället för 25 öre, som förut varit minimum för denna stämpelskatt, skulle man "i anledning af penningevärdets fall" höja detta minimum till 50 öre. För en utländsk försäkring, der premien ofta uppgår till endast 1 å 2 kronor, skall sålunda erläggas bevillning med 50 öre. Det visar, huru höga premierna måste vara beräknade, om det kan vara någon sorts fördel att med så hög beskattning drifva försäkringsrörelse. Och långt ifrån att de utländska bolagen betala blott 1 å $1\frac{1}{4}$ procent på premievinsten, är det visst, att de betala ofantligt mycket mer och minst 5 å 6 gånger mer än de svenska bolagen. Jag ser icke annat, än att denna ökade beskattning skall leda till höjande af de premier vi få betala, och sådant är icke annat än protektionism i inhemska försäkringsbolags favör. Jag vidhåller därför mitt förra yrkande.

Herr Bennich: Jag tror icke jag äfventyrar att anses för protektionist, äfven om jag har en annan mening än den siste talaren. Jag ber att få ytterligare fästa herrarnes uppmärksamhet på hvad Herr Chefen för Finansdepartementet i sitt anförande erinrat om, nemligen att här är det endast fråga om en utjemning och reglering af afgiften, hvilken reglering vid mångfaldiga tillfällen kommer att leda till en minskad inkomst för statsverket, men kommer att leda till enkelhet i afseende på sjelfva stämpelbeläggningen i alla de fall, då premierna gå mellan 1—200, 2—300 kronor o. s. v., så att denna afgift i sjelfva verket ofta blir en nedsättning mot hvad hittills utgått. Huru har nu den afgift, som hittills utgått från de främmande försäkringsbolagen, visat sig i någon mån hinderlig för dessa bolags verksamhet här i landet? Jag tror icke det. Jag tror tvärt om att deras verksamhet gått ganska obehindradt och drifvits i en skala, som stundom icke varit fördelaktig för dem, hvilka lockats att i främmande bolag försäkra sina lif. Vi hafva exempel på, hurusom många blifvit ganska betydligt lidande på att hafva tagit försäkring i bolag, på hvilkas redlighet eller soliditet någon kontroll här i landet icke kunnat utöfvas. Jag har all välvilja och benägenhet för en fri täflan mellan främlingar och svenskar, men jag vill icke gå så långt, att jag vill, att svensken skall blifva lidande vid behandlingen. För

*Förslag till
förordning
ang. stämpel-
afgiften.
(Forts.)*

min del synes det mig, som om Utskottets förslag, hvilket sammanfaller med Kongl. Maj:ts, haft särdeles goda grunder för sig, hvarför jag hemställer om bifall till detta förslag.

Sedan öfverläggningen härmed slutats, upptog Herr Grefven och Talmannen de derunder framställda yrkandena och gjorde enligt dem propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan på bifall till berörda hemställan med den ändring, att stämpelbeloppet 60 öre nedsattes till 50 öre och stämpelbeloppet 30 öre till 25 öre; och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

13—23 punkterna.

Biföllos.

24 punkten.

Herr Wærn, Carl Fredrik: Jag är ledsen att jag åter nödgas besvära Kammaren, men denna dubbla beskattning på skogsafverkningen synes mig i högsta grad oegentlig. Här är föreslaget *först*, att afhandling om skogsafverkning skall vid utgifvandet beläggas med stämpel af 60 öre för hvarje fulla 100 kronor, och *sedan* att, om betalning på grund af afhandlingen vid offentlig myndighet sökes, den skall vara belagd med en särskild stämpel lika med skuldebref. Nu förekommer det i oändlighet, att en mängd skogsafverkningskontrakt ingås på ställen, der icke tillgång till stämpel finnes, och då är man en lagbrytare och utsatt för minst tjugufem kronors böter, om det upptäcker att afhandlingen icke är belagd med stämpel. Hvarför skall nu ett så enkelt förhållande som det, att en person köper kol eller timmer på det sätt, att han förskaffar sig afverkningsrätt, beläggas med dubbel afgift? Jag kan icke finna något antagligt skäl härför, utan hemställer för den skull, att det i detta afseende måtte förblifva vid den gamla bestämmelsen, och att derfor nu måtte beslutas, att "Skogsafverkning: afhandling derom, bör vid företeende hos offentlig myndighet förses med stämpel af 60 öre för hvarje fulla 100 kronor af hvad för rättigheten blifvit utfäst eller, om detta icke blifvit i afhandlingen till visst belopp bestämdt, af 6 öre för hvarje fullt antal af 10 ar utaf det upplåtne skogsskiftet", samt att det senare momentet måtte utgå.

Herr Bennich: Om denna punkt har det varit mycken diskussion inom Utskottet. Man kom der till den öfvertygelsen, att kontrakt om skogsafverkning skulle likasom i fråga om "gäfva af fartyg" *vid utgifvandet* förses med stämpel af 60 öre för hvarje fulla 100 kronor af hvad för rättigheten blifvit utfäst eller, om detta icke blifvit i afhandlingen till visst belopp angifvet, af 6 öre för hvarje fullt antal af 10 ar utaf det upplåtne skogsskiftet, såsom motsvarande nu gällande stadgande. Det har icke derom före-

kommit någon meningsskiljaktighet annorlunda än att, på sätt en ledamot yttrade, man icke skulle föreskrifva, att afhandlingen vid utgifvandet skulle förses med stämpel. Men det förekommer ganska ofta, att så beskaffade handlingar upprättas mellan personer, utan att dessa handlingar sedermera någonsin komma för myndighetens ögon, och då skulle dessa, hvarigenom högst betydande värden öfvergå från den ene till den andre, blifva helt och hållet stämpelfria. Detta har synts Utskottet icke vara öfverensstämmande med de allmänna grunderna för stämpelbeläggningen, och därför har Utskottet trott sig böra i detta fall understödja det af Kongl. Maj:t afgifna förslag, som i hufvudsak sammanstämmer med hittills gällande lagstiftning. Jag hemställer om bifall till Utskottets förslag.

*Förslag till
förordning
ang. stämpel-
afgiften.
(Forts.)*

Herr Nyström: Likasom förra gången ber jag att få instämna i Herr Wærns yrkande här vid lag och anhåller att rörande denna punkt få yttra några ord. Om det var något skäl för Kammaren att bifalla hvad Utskottet hade föreslagit i afseende på att stämpel skulle vid utgifvandet äsättas gifva eller köp af fastighet till följd deraf, att det har funnits ett sådant stadgande förut, så måtte det väl icke finnas något giltigt skäl till att här införa en sådan bestämmelse. Såsom Utskottet säger på sidan 15, har den hittills gällande bestämmelsen varit den med afseende på skogsafverkningskontrakt, att de skola stämpelbeläggas efter samma grunder som köpebref om fast egendom. Men aldrig har det förut praktiserats eller varit föreskrifvet, att de skulle vid utgifvandet stämpelbeläggas, utan har det förekommit först då, när de hafva företetts inför myndighet. I nya förslag är det också bibehållet, att de skulle först då stämpelbeläggas, när de företes för rätten. Hvarför skall man då införa en ny svårare bestämmelse i detta fall, en bestämmelse, som i de flesta fall kommer att alstra lagbrott, i synnerhet i de norra orterna, der många köp eller skogsafverkningskontrakt på stora belopp förekomma, då icke heller genom denna åtgärd någon synnerligen stor inkomst för statsverket beredes? Jag lägger särdeles stor vikt uppå, att vi icke åtminstone i detta fall lägga på den private mannen ansvaret för att verkställa kartebeläggningen och således låta honom vidkännas 25 kronors böter, om stämpel icke blir belagd, eller han icke kan uträkna beloppet och således oriktigt karterar en handling. Lika hårdt är det att lägga denna skyldighet på köparen, som i de flesta fall icke förstår att uträkna ar efter nya metermättet, såsom här är ifrågasatt. Han skall åtminstone alltid hafva förvandlingstabeller med sig, när han far omkring och skall beräkna hvad skogsskiftet innehåller, i det fall att icke en bestämd summa är införd, utan i kontraktet ingår i stället, som vanligt, någon förmån, som skall tagas med i beräkning. Det är följaktligen på grund af dessa och förut angifna skäl, som jag önskar, att herrarne åtminstone i detta fall ville bifalla en förändring i hvad som är föreslaget, och när nu i en annan punkt rörande denna stämpelbeläggning man har hänvisat frågan

*Förslag till
förordning
ang. stämpel-
avgiften.
(Forts.)*

till gemensam votering, så torde det icke vara så farligt att låta det gå till gemensam votering äfven i detta fall. Jag anhåller därför om bifall till hvad Herr Wærn nyss har yrkat, nemligen att orden "vid utgifvandet" skola utgå, och i dess ställe införas, att afhandling skall, då den för intagande i vederbörande myndighets protokoll företes, beläggas med stämpel.

Herr Bennich: Jag skall be att få uppläsa nu gällande stadgande i stämpelförfattningen, på det att herrarne må finna, hvari skiljaktigheten består. På pagina 17 heter det der: "Köpe-, bytes- och gåfvobref om skepp, fartyg och båtar af öfver 10 lästers eller 33,33 tons drägt, samt köpeafhandlingar om andra lösören, hvilka i säljarens vård qvarstanna, äfvensom afhandlingar, hvarigenom skog från hemman på viss tid föryttras, böra jemväl beläggas med stämpel i förhållande till värdet efter ofvanstående beräkning", som är 60 öre på hvarje fulla 100 kronor. Hela skilnaden är således den, att här har man tillagt, att afhandlingen skall vid utgifvandet förses med stämpel, emedan det ingalunda ligger i sakens natur, och icke händer på långt när i alla fall, att afhandlingar om köp af skog komma att företes inför domstol, och då skulle de gå fria från stämpel. Så snart personer hafva förtroende för hvarandra, låta de bli att förete afhandlingen inför domstol, och på så sätt skulle denna afhandling, hvilken, såsom en talare anmärkte, stundom kan gå upp till flera hundratusen kronor, blifva skattefri, under det att öfverlåtelse af en egendom är underkastad stämpel. Jag kan icke tro att de svårigheter, som till en början otvifvelaktigt äro förenade med införandet af den nya principen, att afhandlingar *vid utgifvandet* skola förses med stämpel, äro så stora, att de icke mycket snart kunna öfvervinnas. Det är klart, att både köparen och säljaren skola blifva angelägna, att författningen efterlefves, och hafva de icke stämpelpapper att tillgå, om köpeaftalet sker i djupa skogen, så äfventyra de ingenting, om de, när de komma till ordnad hem igen eller der stämpelpapper finnes, belägga den med stämpel. Jag hemställer fortfarande om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wærn, Carl Fredrik: Det förhåller sig, såsom den siste ärade talaren sade, verkligen så, att det förefins ett stadgande i den gamla stämpelförfattningen, der det talas om afverkning af skog. Det återfinnes under rubriken köpe-, bytes- och gåfvobref, men jag påstår, att det ytterst sällan, om ens någonsin, blifvit tillämpadt, derest icke afhandlingen företetts för myndighet, och det är på den grund som jag har den uppfattningen att det icke i annat fall bort tillämpas. Men vare dermed huru som helst, så hafva de sakkunnige, hvilka uppgjort förslaget, sagt: "Enligt författningens ordalydelse skall för ett skogsafverkningskontrakt stämpelavgift *ovilkorligen* utgöras, oberoende deraf huruvida det samma företes inför offentlig myndighet eller icke, hvaremot hvarje föreskrift om kontroll å uppbörden eller påföljd för underlåten stämpling saknas för det fall, att företeende inför offentlig myn-

dighet icke eger rum. Så väl med afseende härå som enär någon grund, hvarför ifrågavarande kontrakt, framför andra nyttjanderättsaftal, skola underkastas ovilkorlig stämpelskyldighet, icke torde kunna uppgifvas, hafva komiterade ansett stämpelskyldigheten böra inskränkas till de fall, då kontraktet för erhållande af in-teckning eller betalning inför offentlig myndighet företes“ o. s. v. Nu kan man emellertid fråga: huru har då detta kunnat uppkomma, när det på så bestämda skäl blifvit afstyrkt? Jo, det finnes antydt i statsrådsprotokollet, der det står: “När man, med syftemål att framdeles än vidare fortgå i enahanda rigtning, börjar att i lagstiftningen inskrida på den hittills föga beträdda banan att göra handlingars stämpelbeläggning oberoende af deras före-teende vid offentlig myndighet, synes nemligen icke böra ifrågasättas att upphäfva redan befintliga stadganden om vissa handlingars förseende med stämpel i sådan ordning.“ Men hvad sjelfva saken angår, säger Herr Statsrådet: “Ehuru jag, i enlighet med hvad tillförene blifvit i underdånighet erinradt, anser önskligt, att så vidt lämpligen ske kan, föreskrifterna om handlingars stämpelbeläggning, der denna skall oberoende af handlingarnes uppvisande för offentlig myndighet verkställas, för närvarande inskränkas till sådana fall, då, såsom med de här ofvan omförmälda handlingarne torde vara händelsen, en någorlunda tillförlitlig kontroll kan förutsättas ega rum på föreskrifternas efterlefnad, finner jag mig dock nödsakad förorda“ etc. etc. Det blir hundratala lagbrott, om herrarne besluta denna skatt, och jag vet icke, hvarför man onödigtvis skall försaka dylikt, och yrkar fortfarande bifall till mitt nyss framställda förslag.

*Förslag till
förordning
ang. stämpel-
avgiften.
(Forts.)*

Herr Nyström: Jag nödgas bemöta några invändningar, som Bevillnings-Utskottets ordförande framhöll. Han sade, att man icke skulle kunna på annat sätt komma åt dessa afhandlingar om skogsköp, hvarigenom således stora belopp skulle i det fallet undandraga sig beskattning. Men jag frågar, är det rimligt att lägga på rörelsen en sådan här skatt, utan att staten har den minsta tunga för denna sak? När man icke i och för kontraktet på något sätt anlitar statens myndighet, bör det väl icke ifrågakomma att pålägga särskild skatt i sådant fall. Man får nog efter sin inkomst af den rörelse, som följer af uppgörelsen, skatta, och det blir då en rättvis beskattning, men icke så den nu ifrågasatta. Man bör väl icke annat än i utomordentliga fall, och må hända har jag, dertill nödd och tvungen, varit med om att pålägga nya skatter, men aldrig kan jag vara med om antagandet af en sådan ny skatt som denna, utan inlägger den skarpaste protest deremot. Jag vill nu särskildt bemöta den äfven af Bevillnings-Utskottets ordförande gjorda anmärkningen, att det ytterst sällan skulle förekomma, att dessa afhandlingar företes vid rätten. Jag kan uppvisa många fall, då handlingarne ingifvits till rätten i och för in-teckning.

Jag är i allmänhet af den åsigten, att inga handlingar böra beläggas med stämpel annat än i förhållande till den tunga, som

*Förslag till
förordning
ang. stämpel-
afgiften.
(Forts.)*

staten har genom sina myndigheter, och att man då genom bevil-
ning uttager det särskilda skattebelopp, som ytterligare kunde
påfordras. Mot skatteregeringskomiténs förslag att pålägga stäm-
pelskatt vid utgifvandet af handlingar hafva flere af de mest
framstående männen i Andra Kammaren reserverat sig och fram-
hållit, att det icke funnes något skäl för ett sådant förfarande att
lägga på den private mannen ansvaret för kontrollen häraf. Jag
framhärdar således i att instämma i det yrkande, som Herr Wærn
har framställt så väl i afseende på borttagande af orden "vid
utgifvandet" som ock i afseende på utgående af sista delen af
denna paragraf.

Herr Ekman, Carl: För min del fruktar jag verkligen, att
ett bifall till hvad Utskottet i denna punkt har föreslagit skulle
komma att leda till ganska många och stora svårigheter. Det
är sant, att hvad som här är föreslaget egentligen icke står i
strid med hvad som redan finnes i gällande bevilningsförordning
stadgadt, men uraktlåtenheten att iakttaga hvad som nu är stad-
gadt kan icke komma att medföra för den, som försummar det-
samma, några sådana följder, som skulle uppstå efter införande af
ny bevilningsförordning, då hvarje försumlighet i detta fall blir
belagd med höga böter. Förhållandet är nu så, att, då ett aftal
träffas om skogsafverkning, och de båda kontrahenterna hysa för-
troende till hvarandra, de endast upprätta ett kontrakt om denna
afverkning, som ofta kan vara så obetydlig, att den låter verk-
ställa sig under loppet af de närmast följande en eller två måna-
derna eller ett år. Alla sådana små afhandlingar skulle nu,
enligt Utskottets förslag, vid upprättandet åsättas en stämpel. De
personer, som träffa dylika aftal, hafva, enligt mitt förmenande, i
de flesta fall ganska svårt att få denna stämpel, och redan der-
igenom skulle det komma att medföra en icke obetydlig svårighet.
Hvad inkomsten för staten af dessa stämplars angår, så är den
en sådan ren obetydlighet i förhållande till den olägenhet, som
derigenom skulle uppstå för de aftalande, att der vid lag tror jag
icke att man behöfver fästa någon synnerlig vikt vid den förlust,
som för statsverket skulle uppkomma genom att icke erhålla denna
stämpelafgift. När åter det blir fråga om större afhandlingar
rörande skogsafverkning, så ligger det i sakens natur, att de båda
kontrahenterna, som aftalat med hvarandra om en sådan upp-
görrelse, önska att få afhandlingen intecknad för att åt densamma
gifva en fullkomlig trygghet, och att den i sådant fall skall före-
tes vid domstol för inteckning. Att afhandlingen då blir belagd
med stämpel, är ju alldeles i sin ordning. Hvad Herr Wærn har
tillstyrkt, är just detta, att vid upprättandet af handlingen den-
samma skulle vara befriad från att beläggas med stämpel, men
att stämpel skulle åsättas, när aftalet är af den beskaffenhet, att
det kommer i fråga att förete afhandlingen inför domstol. Det
finner jag för min del vara riktigt, hvarför jag ber att få vörd-
samt tillstyrka bifall till Herr Wærns förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan på bifall till nämnda hemställan med den ändring, att i första stycket af ifrågavarande rubrik orden "bör vid utgifvandet" utbyttes mot "skall, då den för intagande i vederbörande myndighets protokoll företes", samt att sista stycket af rubriken utelemnades; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Förslag till förordning ang. stämpelafgiften.
(Forts.)

25—29 punkterna.

Biföllos.

30 punkten.

Herr Bennich: Jag hemställer, att Kammaren måtte i öfrigt bifalla de punkter som här omförmälas och som förut blifvit af Kammaren återremitterade, med undantag likväl af den som heter: "Bodmeribref; lika med Förpantningsbref."

Hänvisningen till *Förpantningsbref* grundar sig derpå, att i det förslag till stämpelpappersförfattning, hvilket först af Bevillnings-Utskottet uppgjordes, Förpantningsbref var sjelfva grundhandlingen, till hvilken alla de andra blefvo hänvisade.

I det senare förslaget åter hafva förpantningsbref såsom hufvudrubrik uteslutits och i stället såsom sådan bibehållits "skuldebref".

Jag får därför hemställa om förändring af punkten till "Bodmeribref; lika med *Skuldebref*", men att Kammaren för öfrigt måtte godkänna det förslag, Utskottet framställt.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och de ifrågavarande rubrikerna godkändes med den ändring, att för rubriken Bodmeribref bestämdes följande lydelse: "Bodmeribref; lika med *Skuldebref*."

31 och 32 punkterna.

Biföllos.

33 punkten.

Herr Bennich: Jag hemställer att Kammaren måtte bifalla Utskottets förut afgifna förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, och den ifrågavarande paragrafen godkändes.

34 och 35 punkterna.

Biföllos.

Första Kammarans Prot. 1883. N:o 53.

Förslag till
förordning
ang. stämpel-
avgiften.
(Forts.)

36 punkten.

Herr Bennich: Till följd af Kammarens nyss fattade beslut derom att afhandlingar om *skogsafverkning* icke skulle förr än vid desamma företeende inför domstol beläggas med stämpel, hemställer jag, att Kammarerna ville godkänna § 47, men med uteslutande af orden "eller afhandling om skogsafverkning".

Efter härmed slutad öfverläggning bifölls Utskottets förevärande hemställan med den ändring, att i 2 momentet af ifrågasvarande paragraf orden "eller afhandling om skogsafverkning" uteslötos.

37—39 punkterna.

Biföllos.

Upphörande
af bevillning
genom per-
sonlig skydds-
avgift.

Föredrogs å nyo Bevillnings-Utskottets den 2 och 4 i denna månad bordlagda betänkande N:o 15, med förslag till förordning om utgörande af bevillning genom personlig skyddsavgift.

Herr Statsrådet Themptander: De af Kammarens ledamöter, som haft tillfälle att taga kännedom om den förtjenstfulla utredning, skatteregleringskomitén lemnat rörande de personliga skattorna, hafva deraf inhemtat huru denna skatteform i vårt land vunnit en ganska vidsträckt tillämpning. Äfven om jag för min del icke anser mig kunna instämma med dem, som helt och hållet utdöma kapitations-skatter såsom alldeles oegentliga och icke börande ifrågakomma i ett skattesystem, utan jag i stället anser att goda skäl kunna förefinnas för tillämpningen af denna skatteform i en viss utsträckning, och äfven om jag derjemte erkänner, att denna skatteform särskildt hvad vårt land angår har en ganska djup grund i allmänna föreställningssättet, så tror jag emellertid att tankarne icke kunna vara delade derom, att det endast är med varsamhet och sträng begränsning som denna skatteform bör tillämpas. Det är af dessa åsigt, som regeringen ledts, då den föreslagit en reglering af den personella beskattningen. Enligt detta förslag skulle endast *en* personlig skatt bibehållas såsom till statskassan ingående, nemligen mantalspenningarne, under det att den med samma belopp och efter samma grund utgående personliga skyddsavgiften skulle upphöra. Vidare skulle bibehållas den till länen utgående personliga sjukvårdsavgiften och den till den mindre kommunen utgående folkskoleavgiften, under det att den personliga fattigvårdsavgiften skulle afskaffas och derjemte förbud meddelas kommunerna att tillämpa personel beskattning i andra än uttryckligen medgifna fall. Frågan om de kommunala kapitationsavgifterna är redan pröfvad och afgjord enligt regeringens förslag. Nu återstår att pröfva frågan, så vidt den rör den till statskassan ingående kapitationsavgiften. Jag tillåter mig uttala den uppfattning att jag skulle kunna lättare förstå, om man ville förutgå de

mindre kommunerna att upptaga flera kapitationsavgifter, så vida dessas belopp begränsades, men jag kan alldeles icke inse att något skäl finnes att bibehålla två personella avgifter vid sidan af hvarandra till förmån för statskassan, då staten har den onekliga fördelen att för sina behof kunna tillämpa ett skattesystem, som medgifver den att på skilda vägar och olika sätt upphemta de för den behöfliga bidragen, under det att den mindre kommunen icke kan använda denna mångfald af skatteformer, utan företrädesvis är hänvisad till beskattningen efter andra artikeln. Det är därför det synes mig icke finnas giltigt skäl att bibehålla två personliga avgifter till statens förmån.

Upphörande af bevilning genom personlig skyddsavgift.

Nu har Utskottet såsom skäl till dess afstyrkande af Kongl. Maj:ts framställning först och främst fäst uppmärksamheten på att frågan om en genomgripande reform af vårt skattesystem nu fallit. Kammaren känner att jag visserligen hyst det varmaste intresse för den skattereform Utskottet åsyftar, men jag kan icke inse att något sammanhang eger rum mellan grundskattereformen och den personliga skyddsavgiften, eller att det är nödvändigt att samtidigt lösa båda dessa frågor. Jag anser det tvärt om fördelaktigare att icke sammanbinda flere skattereformer än som nödvändigt måste höra tillsammans.

Det andra skälet Utskottet anfört är att en icke obetydlig nedsättning i statsverkets inkomster skulle åstadkommas genom den personliga skyddsavgiftens eftergifvande. En ärad ledamot af denna Kammare har i en reservation fäst uppmärksamheten på att tidpunkten icke vore inne att nu pröfva denna fråga, emedan man ännu icke kände statsverkets ställning. Jag medgifver att denna anmärkning eger sitt fulla formella berättigande. För min del har jag emellertid gjort ett approximativt öfverslag öfver budgeten, sådan den framgår af Riksdagens redan fattade beslut och tillika beräknat ännu icke afgjorda frågor enligt de af Kongl. Maj:t föreslagna beloppen. Vidare har jag beräknat statsverkets inkomster enligt den af Kongl. Maj:t gjorda inkomstberäkningen med de förändringar som följa deraf att de af Kongl. Maj:t föreslagna nya eller förhöjda skatter numera förfallit. Vid denna approximativa kalkyl har jag funnit att, äfven om jag stryker den personliga skyddsavgiften, blir Riksdagen i allt fall i tillfälle att till grundfonden göra ungefär samma afsättning som Kongl. Maj:t föreslagit. Ehuru jag vid åtskilliga tillfällen uttalat min uppfattning om nödvändigheten af denna grundfonds förstärkning, så hafva vi dock nu hunnit så långt på denna väg att det ej kan ifrågakomma att dertill göra afsättningar annat än i den mån öfverskott finnes, men icke böra vi bibehålla en särskild skatt endast för detta ändamål, isynnerhet när denna skatt i och för sig måste anses oegentlig. Jag vill icke yttra mig om huruvida det definitiva afgörandet af frågan bör ske nu eller om dermed bör anstå till dess frågan efter en återremiss återkommer från Utskottet, men jag är lifligt öfvertygad om att det här af Kongl. Maj:t framställda förslaget är förestäfvadt af rättvisa och billighet och att det är en icke alldeles betydelslös skattereform som skulle åstad-

Upphörande af bevilning genom personlig skyddsafgift.
 kommas genom bifall till regeringens förslag i dess helhet om den personella beskattningens reglerande, och af dessa skäl hoppas jag att Kammaren vill medverka till denna reglerings genomförande.

(Forts.)

Herr Forssell, Hans: Då jag i Bevillnings-Utskottet yrkade, såsom min reservation visar, att frågan om den personliga bevilningen borde uppskjutas för att behandlas i sammanhang med det betänkande, i hvilket Bevillnings-Utskottet föreslår bevilningssummans fastställande, skedde detta därför, att jag icke ansåg Bevillnings-Utskottet kunna vid det tillfället öfverskåda statsregleringen och således icke heller med fullt fog kunna tillstyrka Riksdagen att godkänna den Kongl. propositionen och nedsätta statsinkomsterna med ett temligen afsevärdt belopp. Sedan nu Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet lemnat Kammaren den upplysning att ingen fara förefinnes för statsregleringens afslutande, äfven om denna inkomst icke toges i beräkning, har jag icke någon tvekan att redan vid detta tillfälle förändra mitt yrkande om uppskof till yrkande på afslag å Utskottets ifrågavarande framställning och bifall till Kongl. Maj:ts proposition att den personliga skyddsafgiften måtte upphävas.

Herr Vice Talmannen: Efter min uppfattning så är hufvudfrågan, när det gäller att efterskänka en skatt, först om skatteformen icke bör anses vara lämplig och sedan om skatten efter den närvarande finansiella ställningen kan eftergifvas, utan att man därför behöfver pålägga andra skatter. I det första hänseendet, eller om den nu ifrågavarande personella beskattningsformens olämplighet, kan jag icke annat än instämma med Chefen för Finansdepartementet. Det synes mig alldeles uppenbart, att det bör vara tillräckligt att hafva en personel skatt, men också icke mer än en, som ingår till statsverket, och detta så mycket hellre, som en personel skatt utgår till länen och äfven de mindre kommunerna äro berättigade att ålägga en sådan. I de flesta församlingar utgår äfven en sådan till presterskapet. När nu vår finansiella ställning medgifver att eftergifva ifrågavarande skatt, icke blott utan att därför nya skattetitlar behöfva tagas i anspråk, utan att ändock ett betydligt belopp kan afsättas till statsverkets grundfond, samt jag är lifligt öfvertygad, att denna fråga förlorar på att sammanbindas med den stora skattefrågan och att det är en fördel att nu få den afgjord utan afseende på den senare, så kan jag icke annat än yrka afslag å Utskottets betänkande och bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Herr Carlson, Fredrik: För min del kan jag icke annat än instämma med de talare, som haft ordet i denna fråga, och behöfver efter deras anföranden icke vara vidlyftig. I skatteregleringskomiténs betänkande visar sig, att komitén icke ansett någon skatt framför den nu ifrågavarande böra ställas på indragningsstat eller försvinna. Den är en lemning från ett samhällstillstånd, som, en-

ligt komiténs öfvertygelse, tiden numera är inne att afskaffa. Det finnes ett enda skäl att bibehålla en personlig skatt under närvarande utvecklade förhållanden, och det är att nära medvetandet derom, att skyldighet att bidraga till statens behof bör finnas hos hvarje medborgare; men detta ändamål vinnes till fullo genom att en personlig skatt står kvar, nemligen mantalspenningarne. För öfrigt upplyser äfven detta betänkande, att nästan alla stater afskaffat alla personliga skatter eller, der detta icke skett, reducerat dem till det minsta möjliga.

*Upphörande
af bevilning
genom per-
sonlig skydds-
avgift.
(Forts.)*

I afseende på frågan huruvida skattens borttagande kan ega rum utan att rubba den finansiella ställningen, böra vi kunna helt och hållet trygga oss vid den uppgift, Chefen för Finansdepartementet lemnat, att skattens borttagande kan ega rum icke allenast utan att ofördelaktigt inverka på ställningen, utan äfven med bibehållande af att till grundfonden kunna afsätta ungefär samma belopp, som Kongl. Maj:t föreslagit. Alla betänkligheter synas mig i detta hänseende försvinna. Då härjemte Andra Kammaren redan beslutat afskaffa denna skatt, kan jag icke annat än varmt tillstyrka denna Kammare att låta densamma försvinna. Tiden dertill är inne, och jag anhåller i likhet med föregående talare om afslag å betänkandet och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Grefve Mörner: Då man känner den mångfald af ärenden, skatteregeringskomitén haft att behandla, äfvensom den jämförelsevis knappa tid, som komitén haft sig för sitt arbete tillmätt, får man verkligen icke ställa allt för stora anspråk på alla delar af komiténs produkt.

I strid emot hvad vi från statsrådsbanken hört uttalas, får jag upprigtigt förklara, att enligt min tanke är detta arbete i mång måtto ganska svagt. Derom är det dock för närvarande ej egentligen fråga utan om den beskattning, som här föreligger.

Veta herrarne då till hvad nu ifrågavarande skatt belöper sig? Jag har åtskilliga drängar och ibland dem flere gifte män. För en af dessa, som jemte sin hustru hade barn, gick ett år hela hans debetsedel till omkring 1 krona 80 öre, deri inberäknade 3 öre i lösen för debetsedeln! Jag vill nu fråga, om denna skatt egentligen är mer än rimlig och billig för en person i hans vilkor?

Man säger nu, att finanserna äro så lysande, att man därför kan efterskänka denna skatt. Det var dock ej länge sedan man så att säga gick med ljus och lykta och letade efter medel att få debet och kredit att gå ihop. Om man har goda inkomster det ena året, bör man väl ej genast förstöra dem utan hellre spara till ett annat år. Så har jag gjort, och jag har deraf funnit mig väl. Till en viss grad tror jag äfven statshushållaren bör besinna icke blott den närmaste stunden, utan äfven den tid, som skall komma och den, som har varit, samt deraf draga sina lärdomar.

För mig finnes äfven ett annat skäl att icke vilja afskaffa ifrågavarande avgift. Jag gillar nemligen icke skatteregerings-

Upphörande af bevilning genom personlig skyddsafgift.
(Forts.)

komiténs påstående, att kapitationsskatten skulle vara den *råaste* af alla skatter. Det är ingenting svårt att kasta fram sådana uttryck! Men jag vill påstå att det *icke* ligger något *rätt* deri, att medlemmar af ett samhälle, som i och af detsamma åtnjuta fördelar, såsom personlig trygghet med mera, få i någon mån bidraga till statens tarf; och då synes mig verkligen denna afgift till be-loppet icke vara för stor! De flesta af dessa personer förtära vida mer af sina inkomster på öl än på skatter till staten; och sådana utgifter tyda ock endast på öfverdåd samt lända dem oftast till föga gagn.

Men jag har ett annat skäl, hvarför jag icke vill efterskänka denna skatt; och det är att man säger, att de indirekta skatterna, konsumtionsskatterna, såsom tull på socker och kaffe med mera, drabba dessa lägre folkklasser i ganska hög grad. Kanske de icke precis göra så, om man vill räkna efter hvad de i förhållande till andra konsumera af dessa varor; man skulle då möjligen kunna påstå och säga, att dessa skatter ej äro för dem så betungande. Emellertid skulle jag hellre vilja spara på skyddsafgiften till den tid kommer, då vi behöfva höja tullen på kaffe och socker. Vid det tillfället kunde det vara ganska godt att kunna säga just åt dessa klasser, om de eljest skulle hafva drabbats af ökade tullar: "vi skola lindra för er hvad vi kunna!"

Detta är något som begagnas i flera främmande länder. Jag skulle kunna uppgifva stater, der i enlighet med hvad jag påpekat blifvit förfaret.

Det är en princip, som icke kan anses annat än gagnelig, och hvarför skall man då nu onödigt rubba gammal ordning. Jag har icke hört klagomål öfver denna afgift, icke af någon, utan den anses såsom alldeles icke obillig.

Men, säger man, Andra Kammaren har bifallit skyddsafgiftens afskaffande. Ja, det är visserligen sant; men hvad är kanske dess mål? Jo, införande af den direkta, den rena inkomstbeskattningen, men denna har icke just visat sig fördelaktig. Den enda stat, der den finnes i ren form införd, är kantonen Zürich, och, såsom sagdt, har den icke visat sig vara bra. Jag tror därför och anser, att en mera uteslutande direkt beskattning skulle för oss alldeles icke vara något eftersträfvansvärdt utan fast mer ett mål som man bör söka undvika.

Jag står måhända ensam om min åsigt; det kan så vara, men jag står i alla fall kvar vid densamma, och förklarar, att jag icke ser något behof att afskrifva den ifrågavarande skatten, utan må den gerna fortgå och finnas såsom en reserv att hafva då vi en gång behöfva afskaffa den.

Det jäser så mycket under oss i vår tid, att man bör noga ge akt derpå. Nerifrån framtränga en mängd personer, som nu anse sig i fråga om rättigheter nära nog vanlottade, men göra anspråk att få makten och i samhällets alla förhållanden införa en, visserligen i sig sjelf omöjlig, men för dem fagert hägrande likställighet. Vi, med inbegrepp af hemmansegarne, komma icke att förmå att i längden

göra motstånd, men att i otid väcka begär torde man kunna och böra undvika.

För min del får jag yrka bifall till Bevillnings-Utskottets förslag.

Herr Wærn, Carl Fredrik: För 12 år sedan förmådde jag Kongl. Maj:t att afgifva förslag om att en del af den personliga skyddsafgiften måtte borttagas. Det mötte då kompakt motstånd, men det gick dock till slut.

Jag anser nu tiden verkligen vara inne att varmt förorda det förslag, Kongl. Maj:t denna gång afgifvit.

Vi hafva nyss af en talare å östgötabänken hört skäl förebibras, som kunna användas till förmån för denna afgifts bibehållande. Det första af dessa skäl var det, att hvarje samhällsmedlem väl borde i någon mån bidraga till statens behof. Men detta sker ju genom mantalspenningarne; och dessutom torde det icke vara någon obekant, att han genom erläggande af konsumtions-skatter betalar bidrag till statens behof.

Man har med konsumtionsskatterna jämfört den ifrågavarande afgiften; men det är alldeles klart, att den personliga skyddsafgiftens borttagande underlättar lefnadskostnaderna för *en hvar*, då deremot nedsättandet af en konsumtionsskatt lindrar dem endast för *den*, som kan och vill skatta genom dess erläggande för de varor, som dermed äro belagda; och många af dessa varor, såsom bränvin och tobak, äro sådana, att man tycker, det de skattdragande hellre kunna undvara ett sådant njutningsmedel än att, till skada för sig sjelfva, erlägga skatt för dem.

Den siste ärade talarens egentliga syfte var det, att vi skulle någon gång, när vi blifva tvungna att pålägga högre konsumtions-skatter, begagna tillfället att afskaffa nu ifrågavarande skatt. Men det är mycket svårt att kunna bedöma när den dagen kommer; ej heller kan jag riktigt inse, hvad nytta vi skulle hafva af ett sådant uppskof. Ty om det är billigt och rättvist att denna afgift kommer bort, skola vi väl icke fortsätta med densamma längre än nödigt är; och att den närvarande tiden skulle vara en ogynsam period för dess afskaffande, kan jag icke medgifva, då ju detta måste bero på statsverkets tillgångar.

Hvad slutligen angår det påståendet, att det skulle blifva starkt missnöje med de höga skatterna, om man onödigtvis rörde vid desamma, är jag af alldeles motsatt åsigt.

Om den, som är ifråga att sälla sig till de missnöjda, ser att lagstiftaren gör afseende på hans behof samt borttager skatter, om de kunna borttagas, förefaller det mig som han skulle hafva allt möjligt skäl att vara belåten med statsskicket. Om han deremot ser, att behof af skatter icke förefinnes men skatter likväl bibehållas, vore han icke utan skäl till missnöje dermed.

För min del tror jag, att icke flera skatter böra utgå än som behövas; och skatteregleringskomitén har utförligen visat, att personliga afgifter hos oss finnas i allt för stor skala samt att de äro mycket betungande.

Upplörande af bevillning genom personlig skyddsafgift.
(Forts.)

Upphörande
af bevillning
genom per-
sonlig skydds-
afgift.
(Forts.)

Jag hemställer under sådana förhållanden om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Nyström: Endast ett par ord! För ett par veckor sedan' då ett annat Bevillnings-Utskottets betänkande föredrogs, framhöll jag i en reservation, att man icke borde bevilja förändring i nu gällande existensminimum, ty jag antog att derigenom många komme att befrias från skatt, hvilka kunde böra erlägga bevillning; och jag ansåg äfven, att det var origtigt att taga från mången icke blott den kommunala rösträtten, utan äfven utsigten att med tiden få politisk rösträtt i högre grad. Jag var således emot Regeringens förslag i ty fall.

I nu förevarande fall är jag deremot fullkomligt med om att instämma i Regeringens förslag; och det på den grund synnerligast, att mången, som genom förändring i bevillningsförordningen skulle förunnats bevillningsafdrag men nu betalar skyddsafgift, icke får någon fördel genom förändring af bevillningsförfattningen.

Jag gör det äfven därför, att den, som icke har råd att betala 1 krona i bevillning eller ännu mindre belopp, kan icke rimligen antagas hafva tillfälle att betala skyddsafgift och andra personliga skatter i någon väsentlig grad.

Jag gör det slutligen därför, att det är ostridigt, att tungan af de personliga skatterna drabba jemförelsevis hårdt den stora mängden af dem, som äro under det politiska strecket och nu äfven under det kommunala strecket.

Och jag instämmer i Kongl. Maj:ts förslag äfven af den viktiga orsaken, att jag tror, att det i närvarande stund, från alla sidor sedt, är klokast att göra alla de eftergifter i skatteväg, som man utan olägenhet för staten kan göra.

Jag får således yrka afslag å Utskottets förslag samt bifall till Kongl. Maj:ts.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde, hvar efter Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.